

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури і мистецтв
Кафедра музичного мистецтва**

**ОРГАНІЗАЦІЙНО – МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ
МУЗИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ
МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконав: здобувачка 4 курсу 13-441 гр.

Спеціальності 025 Музичне мистецтво

Освітньо-професійної (наукової)

програми Музичне мистецтво

Басанчук Карина Андріївна

Керівник кандидатка

мистецтвознавства, доцентка

Чехуніна А.О.

Рецензент докторка педагогічних наук,
професорка Центральноукраїнського
державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
Стратан-Артишкова Т.Б.

Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Організаційні засади викладання музичної літератури в закладах позашкільної освіти	7
1.1.Значення та функції позашкільної музичної освіти	7
1.2.Організація умов для викладання музичної літератури в закладах позашкільної музичної освіти	11
1.3.Психофізіологічні та вікові засади викладання музичної літератури.....	15
РОЗДІЛ 2. Методичні засади музичної літератури у закладах позашкільної музичної освіти	20
2.1.Методичне забезпечення викладання музичної літератури	20
2.2.Уроки музичної літератури, їх різновиди, структура, вимоги до проведення	26
2.3.Застосування інноваційних засобів навчання на заняттях музичної літератури в умовах дистанційної освіти	30
ВИСНОВКИ	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	39
ДОДАТКИ	
ДОДАТОК А	44

ВСТУП

Актуальність дослідження. Одна з важливих задач української сучасності – вдосконалювати художню освіту та музично-естетичний розвиток учнів. Окрім спрямованості на отримання глибоких знань, українська освітня система має виховувати естетичні здібності та відчуття прекрасного. Створення умов постійного контакту з мистецтвом допомагає розвинути у дітей потребу у сприйманні та виконанні творів мистецтва. Відомий педагог України В. Сухомлинський зазначав: «Те, що втрачено в дитинстві, ніколи не відшкодується в роки юності і тим більш у зрілому віці. Це правило стосується усіх сфер духовного життя дитини і особливо естетичного виховання. Чутливість і сприйняття краси в дитячі роки набагато глибше, ніж у більш пізні періоди розвитку особистості. Потреба у красі підтверджує моральну красу, породжуючи нетерпимість і непримиренність до всього минулого, потворного» [33, с.193].

Музична література багато десятиліть грає важливу роль у дитячому вихованні. Знайомство з класичними музичними творами позитивно впливає на мислення, розвиває естетичний смак, навчає переживати та прагнути прекрасного. Культурна та музично-освічена дитина вільно орієнтується в музичних стилях, композиторах, жанрах, творах, вміє слухати та чути, оперувати різними специфічними поняттями, давати естетичну оцінку прослуханому, аргументувати свою думку у мистецькому спілкуванні з однолітками та дорослими. Це може відбуватися тільки завдяки знанням, отриманим на заняттях музичної літератури.

Викладачі музичної літератури знаходяться у постійному пошуку цікавої та сучасної інформації, яка в змозі розширити музичний кругозір, зацікавити дітей, познайомити їх з кращими зразками класичного мистецтва. На жаль, вітчизняна література має обмежену кількість

джерел по методиці музичної літератури, до яких входять довідники, дитячі музичні енциклопедії, посібники тощо. Педагоги сьогодення вдосконалюють свою майстерність завдяки взаємному обміну досвідом та методичними знахідками, які відбуваються на різних конференціях та семінарах.

Ціла низка причин зумовлює продовжувати дослідження в галузі мистецької освіти та спрямовувати їх на розвиток духовної культури молодшого покоління. Це, по-перше, багатогранна проблема, яка пов'язана з різними аспектами наукового матеріалу – культурологічним, педагогічним, естетичним, мистецьким і вимагає оновлених акцентів відповідно до сучасних потреб в кожному науковому напрямку. По-друге, соціальні умови зробили гостроту проблеми духовного розвитку дітей, яка також є актуальною.

Превалювання ринкових відносин має наслідками девальвацію духовних цінностей, перевагу меркантильності в багатьох людей над духовністю, потакання споживацьким настроям, заперечення духовним прагненням пізнання та творчості. Внаслідок цього у багатьох представників підростаючого покоління спостерігається зuboжіння життєвих і мистецьких пріоритетів, надання переваги меркантильності, практицизму, вузьким поглядам на сенс навчання [26, с.12].

Різні питання проблеми музично-естетичного виховання школярів висвітлили Аліксійчук, О. С. [1], Асаф'єв Б.В. [3], Абдуллін Е.Б., Апраксина О.А., Бодіна Е.А. [5], Ветлугіна Н.О. [8], Гродзенська В.Л. [9], Гумінська О.О. [11], Кабалевський Д.Б. [16], Лагутин А.І. [19], Печерська Е.П. [27], Миропольська Н.Е. [23], Шацька В.М. [44].

Предметами їх дослідження ставали: уроки музики як уроки мистецтва, значення музичного мистецтва у розвитку моралі та естетики в учнів загальноосвітньої школи, організаційні моменти позакласної роботи з учнями, методика музичної творчості дітей в середній школі та позашкільних закладах і т.д.

Проблемам особистісно орієнтованого підходу до музичного навчання та формування контингенту учнів присвячено наукові роботи вітчизняних та зарубіжних авторів, а саме – Биковської О. В.[5], Гудовсек О. А. [11], Міленіна В. М. [22], Масол Л.М. [20, 21], Падалки Г.М. [26], Ростовського О. [28, 29] та інших.

Вищезгадані проблеми не втратили своєї актуальності й в наш час, коли при особистісно орієнтованому підході необхідно розвивати музичну культуру дітей всіма видами музичного мистецтва. Однак, й досі залишається недослідженим аспект викладання музичної літератури у закладах позашкільної музичної освіти. Це зумовило написання даної роботи.

Розуміти та сприймати красу оточуючого світу та мистецтва школярі зможуть, якщо з перших днів навчання почнуть знайомитися з цікавими фактами з історії музичного мистецтва та біографії композиторів, кращими зразками класичної музики. Це послужить стимулом виявлення допитливості, розширення кругозору, самостійної праці, прагнення дізнаватися цікаві факти та створення власних творів.

У зв'язку з цим, активна й плідна робота над темою **«Організаційно-методичні засади викладання музичної літератури у закладах позашкільної музичної освіти»** являється вкрай актуальною.

Метою дослідження являється визначення організаційно-методичних засад викладання музичної літератури у закладах позашкільної музичної літератури.

Виходячи з мети, слід виокремити наступні **завдання** дослідження:

1. Визначити значення та функції позашкільної музичної освіти.
2. Дослідити організацію умов для викладання музичної літератури в закладах позашкільної музичної освіти.
3. Проаналізувати психофізіологічні та вікові засади викладання музичної літератури.

4. Дослідити методичне забезпечення викладання музичної літератури.
5. Визначити види уроків музичної літератури, їх структуру, вимоги до проведення.
6. Проаналізувати інноваційні засоби навчання на заняттях музичної літератури в умовах дистанційної освіти.

Об'єкт дослідження: заклади позашкільної музичної освіти.

Предмет дослідження: засади викладання музичної літератури у закладах позашкільної музичної освіти.

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків й списку використаних джерел. Загальна кількість сторінок роботи – 44 сторінки., чистого тексту – 38 сторінок.Список опрацьованої літератури містить 44 джерела.

РОЗДІЛ 1

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ МУЗИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Значення та функції позашкільної музичної освіти

Позашкільна музична освіта побудована на принципах виховання творчої особистості учнів. Ця система створює такі умови, при яких кожна дитина максимально реалізує свої сили та творчі здібності у власних та суспільних інтересах. Позашкільні навчальні заклади вже давно себе затвердили повноцінною ланкою виховного процесу, який надає широке та креативне коло можливостей для всебічної творчості, розвитку креативних можливостей дітей, зміцнення індивідуальності та вихід за межі формального шкільного життя.

Як зазначено в Законі України «Про позашкільну освіту» [15], «До позашкільних учбових закладів відносяться державні, комунальні, приватні заклади позашкільної освіти; інші заклади освіти як центри позашкільної освіти (заклади загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, в тому числі школи соціальної реабілітації, заклади професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої); гуртки, секції, клуби, культурно-освітні, спортивно-оздоровчі, науково-пошукові об'єднання на базі закладів загальної середньої освіти, навчально-виробничих комбінатів, закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої; клуби та об'єднання за місцем проживання незалежно від підпорядкування, типів і форм власності; культурно-освітні, фізкультурно-оздоровчі, спортивні та інші заклади освіти, установи; фонди, асоціації, діяльність яких пов'язана із функціонуванням позашкільної освіти; відповідні органи управління позашкільною освітою і науково-методичні установи; інші

суб'єкти освітньої діяльності, що надають освітні послуги у системі позашкільної освіти» [15, с.5].

За думкою В. Вербицького, «...науково-теоретичною основою навчально-розвивальної та виховної діяльності сучасних позашкільних навчальних закладів є: педагогічна спадщина С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського; праці Л. Виготського, Д. Ельконіна, В. Роменця, С. Рубінштейна, та ін.; з проблем формування творчої особистості: В. Давидова, П. Гальперіна, А. Запорожця, О. Леонтьєва та ін.; щодо теорії розвиваючого навчання; І. Бежа, В. Вербицького, В. Рибалки, Г. Костюка, С. Максименко, В. Мачуського, В. Моляка, В. Паламарчук, Г. Пустовіта, А. Сиротенка та ін.; з проблем виховання та розвитку особистості в шкільному та позашкільному навчальному процесі Ю. Жука, В. Бикова та ін.; щодо дослідження процесів формування та розвитку навчально-виховного середовища та освітнього соціуму як його невід'ємної складової О. Сухомлинської; щодо дослідження особливостей функціонування педагогічних систем; Л. Ковбасенко, Р. Науменко, Л. Павлової, Г. Пустовіта, Т. Сущенко та ін. щодо організаційно-педагогічних засад діяльності сучасних позашкільних навчальних закладів» [6, с.36].

Позашкільна робота організовується таким чином, щоб діти добровільно приймали участь у позашкільних заняттях. Інтерес учнів до діяльності йде через диференціацію їх за інтересами, смаками, захопленнями. Так працює індивідуальний підхід позашкільного музичного навчання, завдяки якому, в ідеалі, кожна дитина має можливість у свій вільний час всебічно розвивати таланти та здібності.

Конкретні завдання виховної діяльності позашкільних установ містять:

- повноцінний розвиток духовних та моральних якостей особистості;
- виявлення та розвиток здібностей до художньої, трудової, етичної, естетичної праці;

- турботу про фізичне та психологічне здоров'я дітей та підлітків.

Багато спостережень доводять, що школа ще не змогла використати всі можливості позашкільних навчальних закладів, і тисячі юних талантів не знаходять гідної реалізації. Психологами та соціологами виявлено, що діти та підлітки можуть мати водночас по декілька десятків захоплень та хобі. Тому задачею кожного робітника позашкільної освіти є створити певні умови для забезпечення цікавого та корисного навчання і виховання молоді в позашкільних установах.

Головним об'єктом, на якому фокусується навчально-виховний процес в закладі позашкільної освіти є дитина. На відміну від звичайної школи тут навчальний процес орієнтується на бажання та здібності самого учня, його інтереси, схильності, таланти, захоплення, психічні та фізичні здібності, а також стан здоров'я. Навчання без примушення, свобода вибору та самовираження робить позашкільні заклади навчання більш привабливими для дітей у порівнянні з загальноосвітньою школою, де на перший план виходять учбові плани та програми навчання.

Увага до всебічного розвитку дитячих здібностей зумовлює правильний розвиток особистості. Загальноосвітня школа заперечує індивідуальний підхід до дитини, в той час як позашкільні навчальні заклади дають своїм вихованцям можливість спробувати себе у різних видах діяльності, задовольнити пізнавальні, духовні, художні, розважальні потреби у відповідності з їх бажаннями.

Позашкільна освіта зараз відіграє особливу роль в умовах безконтрольного потоку інформації, яку споживають діти через інтернет. Заклади позашкільної освіти виступають антагоністами низької культури, агресії, пропаганди оманливих цінностей.

Сучасна методика українського позашкільного навчання, як і раніше, зосереджена на принципах Болонського процесу, а саме:

- комплексний підхід до навчання;

- постійна самоосвіта;
- нові інформаційні технології;
- розвиток здібності до співпраці;
- формування незалежної оцінки результатів навчання [25, с. 17].

Високий рівень освіти містить якісне навчання та якісне виховання. Всебічно розвинену особистість можливо виховати лише завдяки одночасним зусиллям шкільної та позашкільної освіти. Це гарантує якісно новий, цілісний підхід до формування духовної, інтелектуальної особистості з високими моральними якостями. Знання та досвід, отримані у закладах позашкільної освіти, дитина буде демонструвати й в загальноосвітній школі. Життя, досвід і практика доводять, що саме позашкільні навчальні заклади мають пріоритетне значення у формуванні та вихованні дитячих творчих здібностей [6, с.37].

Педагогічні колективи своїм пріоритетом визначили гуманізацію позашкільної освіти. До цього поняття входить психологізація навчального процесу, нові творчі моделі роботи дітей та юнацтва, використання інноваційних методик навчання.

Повноцінна робота позашкільних навчальних закладів відбувається завдяки досягненням зарубіжної та вітчизняної педагогіки, які спрямовані на постійний пошук нових інноваційних засобів організації дитячого навчання, підвищення кваліфікації педагогів, розвиток компетентності методологічних центрів. Успішна самореалізація вихованців у різних видах творчої діяльності в позашкільних закладах в майбутньому обертається вірним вибором спеціальності, а пізніше, в дорослому житті, й професійними успіхами. Адже одним з чинників соціальної адаптації є правильно обрана для себе професія. Таким чином, українська позашкільна освіта спирається на розвинене наукове підґрунтя та інноваційні технології, яке забезпечує

креативність викладання та стійкий позитивний інтерес дітей до навчання у різних регіонах України.

1.2. Організація умов для викладання музичної літератури в закладах позашкільної музичної освіти

Вітчизняне музичне виховання знаходиться в стані постійного вдосконалення. Особливий акцент робиться на заняття з музичної літератури, адже саме ця дисципліна містить необхідні знання та навички з історії музики, цікаві факти з творчості композиторів, слухання та аналіз найкращих творів музичної класики. Це підвищує загальний культурний та інтелектуальний розвиток учнів, розвиває потяг до мистецтва, виховує морально-духовні якості, вчить естетичному оцінюванню. Тому однією з актуальних задач на сьогодні є осучаснення викладання музичної літератури, яке б відповідало вимогам педагогіки першої чверті ХХІ століття. Акцент робиться на так званому «омузикаленні» (термін С. Людкевича), тобто засади розвиваючого навчання, яке дозволяє комплексно формувати, збагачувати світоглядні, інтелектуальні, творчі, емоційні задатки особистості учнів та їхні музичні здібності» [24, с.14].

Уроки з музичної літератури є колективними, із своєю специфікою, організація трудового процесу можлива за наявності дотримання відповідних вимог та ресурсного забезпечення. Підготовка до уроків містить чимало питань та завдань, але викладання будь-якої дисципліни починається з елементарних організаційних моментів.

Викладач спирається на основні положення роботи згідно вимог певного позашкільного освітнього закладу. При цьому у Законі «Про освіту» зазначається, що позашкільні заклади можуть відноситися до різних типів та форм власності, а також рівня освіти (загальна середня, професійна, професійно-технічна тощо) [15].

Згідно положенням Закону «Про освіту» опорним документом навчального процесу у будь-яких позашкільних закладах є навчальні програми [15]. Тому першим та основним етапом організації викладання музичної літератури є ознайомлення з навчальною програмою дисципліни. Кожна програма зорієнтована на певну категорію учнів, із врахуванням їх спеціалізації та рівня учбового закладу. В якості прикладу приводимо програми музично-історичних дисциплін українських педагогів-методистів Л. Назар [24] та Я. Бодяк [39], що лягли в основу «Програми з музичної літератури», яку автор дослідження викладає в херсонському Комунальному закладі спеціалізованої мистецької освіти «Музична школа №1».

Будь-яка програма служить лише орієнтиром, педагог має повне право внести зміни, які вважає доцільними. Але вони не повинні істотним чином впливати на загальний зміст навчальної програми та обсяг навчальних годин. Також не змінюються мета, завдання і результат освітньої діяльності, який прогнозується заздалегідь.

Після затвердження програми на навчальний рік складається календарно-тематичний план роботи (див. Дод.А), розклад занять музичною літературою, оформлюється журнал обліку роботи.

Наступним етапом при створенні умов для занять музичною літературою є оформлення аудиторії, забезпечення матеріальної та технічної бази певної освітньої програми, яке повинне відповідати вимогам до навчальної діяльності. Навчальні приміщення повинні відповідати санітарним нормам та правилам пожежної безпеки.

Аудиторія повинна бути світла, простора, з вікнами, які дають необхідне світло, з потрібними меблями, розрахованими на кількість учнів та викладача. Слід мати налаштоване фортепіано зі зручним стільцем, поряд – грифельну дошку з нотним станом. Обов'язковими для занять з музичної літератури є аудіо-візуальні технічні засоби: магнітофон, музичний центр, відеоплеєр, телевізор, комп'ютер або

ноутбук, проектор, звукові колонки – будь-що для відтворення візуального та слухового ряду.

Найбільш віддалене від викладача місце для учнів – не більше 6 метрів, відстань біля 3х метрів – між фортепіано і першим рядом дітей, проход між рядами повинен бути завширшки не менш 0,5 метра, відстань між фортепіано і дошкою – 1-2 метра. Добра звукоізоляція повинна бути гарною, постійне провітрювання приміщення також є необхідними вимогами, які спираються на загальноприйняті санітарно-гігієнічні норми.

Під час занять учні мають відчувати затишок та комфорт. Цьому сприяють не тільки відповідне психологічне налаштування викладача та доброзичлива атмосфера в колективі, але й естетичний вигляд навчальних аудиторій (озеленення, декоративні елементи, виставкові експозиції, репродукції відомих картин, портрети композиторів тощо). Обстановка навчальної аудиторії повинна бути офіційною, але трохи домашньою комфорту не завадить.

В закладах позашкільної освіти вчать діти різних соціальних категорій. Деяких не здивувати планшетами та айфонами, інші ж залюбки ознайомляться з комп'ютером або плеєром в класі.

Доцільно б було мати, окрім фортепіано, ще якийсь музичний інструмент, особливо дітям подобаються ударні інструменти: маракаси, трикутник, малий барабан тощо. На них легко грати та можна використовувати для наглядного показу або ансамблевої гри.

Для ознайомлення з теоретичним матеріалом музичної літератури слід мати в наявності спеціальні впорядковані підручники чи посібники. Використання підручників не є обов'язковим, але вони допомагають учням систематизувати знання. Лекції при викладанні доповнюються ілюстраціями, схемами, плакатами та ін.. Для закріплення та контролю матеріалу педагог дає завдання, часто в ігровій формі. Викладач знайомиться з новими методичними розробками, самовдосконалюється

та шукає нові форми праці, направлені на заохочення та втримання цікавості до своєї дисципліни.

Прийом в заклади позашкільної освіти зазвичай проводиться наприкінці літа. Але дитина може прийти туди в будь-який момент. Педагог має завжди бути в позиції керівника групи, який може ознайомити зі своїм предметом, зацікавити, презентувати. Додатковим стимулом для захоплення музичним мистецтвом та навчання музичної літератури можуть бути професійні та аматорські концерти. Не слід нехтувати можливістю познайомити школярів з найкращими зразками класичного та естрадного музичного мистецтва. Після концерту можна дати завдання написати твір по враженням або провести дискусію, в якій кожен має дати власну естетичну оцінку виконанню.

Головне завдання педагога: зацікавити заняттями всю групу, використовуючи при цьому особистісний підхід. Хтось може бути прихильником І.С. Баха, або романтичної музики, або грі на саксофоні. Викладач має враховувати смаки кожного, але постійно пропонувати розширити коло музичних смаків.

На початковому етапі навчання треба приділити особливу увагу проведенню перших занять. Діти, неважливо якого віку, в своїй більшості будуть соромитися, боятися, відчувати себе незручно та скуто. Тому цей час доцільно присвятити знайомству, дати можливість ближче пізнати один одного. У цей період більш плідним буде спірання на колективні форми навчання [17, с.98].

Створенню довірливої та доброзичливої атмосфери сприяє невимушена бесіда викладача з учнями на різні теми (хобі, захоплення, мандрівки, музичні смаки та вподобання). Таке спілкування допоможе педагогові пізнати вихованців особисто, зрозуміти мотиви їх навчання, ознайомитися з ними ближче.

Одним з пунктів положення про позашкільну освіту є проведення перед початком навчання інструктажу з техніки безпеки, який

обов'язково повинен бути зафіксований в журналі на окремій сторінці. Невід'ємною складовою документальної роботи викладача є написання конспектів до проведення занять, заповнення журналів перед початком та наприкінці заняття.

Проведення батьківських зборів та відкритих занять для батьків допомагають залученню родин до знайомства з мистецтвом та інтересу до занять їхніх дітей. Організація масових заходів з учнями є об'єднуючим та стимулюючим фактором (екскурсійна, концертна, масові заходи, участь у районних, міських, всеукраїнських заходах: конкурси, змагання, фестивалі, огляди, акції, виставки і т.п.).

Отже, умовами викладання музичної літератури в закладах позашкільної музичної освіти є теоретичний матеріал й ресурсне забезпечення.

1.3. Психофізіологічні та вікові засади викладання музичної літератури

Практика та теорія викладання музичних дисциплін в українських позашкільних закладах базується на наступних засадах:

- гуманістичний напрямок;
- розвиток національної самосвідомості;
- особистісний підхід до кожного учня;
- системність викладання [26].

Для повноцінної діяльності та засвоєння знань на заняттях музичної літератури педагог повинен володіти основними положеннями психології та розуміти психофізіологічні особливості школярів. Кожен учень відповідає певній віковій категорії, доцільно звернутися до певних досліджень в галузі психології та педагогіки: Виготський Л.С. [8], Каберник О.М. [17], Падалка Г.М. [26], Теплов Б.М. [34].

Діти шкільного віку розподіляються на три вікові групи: молодші школярі – 6-10 р., підлітки – 11-14 (15) р., старші – 15-17 р.. Подібна вікова періодизація є широко розповсюдженою у педагогіці та віковій психології. Кожна вікова категорія має свої вимоги та потреби. Тож зробимо коротку характеристику кожної.

Для молодших школярів, насамперед, стоїть задача адаптації до учбового закладу, колективу та педагогів, до нової діяльності та інформації. Такі психологи, як Л. Виготський, А. Фурман сходилися в думці про те, що адаптація є складним і багатогранним психологічним процесом, зазначали його важливість і вагомий вплив на формування особистості [8, 40, 41]. Діти молодшого віку повинні пристосуватися до умов соціального середовища, даний період є для них складним та стресовим з причин кардинальних змін та нового соціального оточення.

Результатом успішної адаптації має стати прийняття дитиною того соціального середовища, до якого він входить, тобто до колективу закладів позашкільної музичної освіти, усвідомлення себе частиною соціуму та плідна взаємодія з іншими його учасниками.

Як вважає український психолог, педагог, відомий фахівець у галузі соціології, методології А. Фурман, важливими показниками успішної адаптації дитини є її ставлення до себе, до обраної справи, рівень самооцінки, загально-особистісний розвиток. Становлення та навчання дитячої особистості, формування її соціального досвіду у творчому колективі повинно відбуватися на основі її власних прагнень, здібностей та задатків. Науковець зазначає у якості провідних принципів роботи з дітьми: індивідуальний підхід, спрямованість на співтворчість, розвиток та саморозвиток, добровільне залучення до навчання, задовільнення потреби дитини у емоційному спілкуванні [40, с.57].

Далі наведемо класифікацію механізмів адаптації, які впливають на результат цього процесу:

- ідентифікація – коли дитина ототожнює себе з певними представниками групи, переймає та копіює розмаїття норм та форм поведінки;
- наслідування – свідоме або несвідоме відтворення дитиною певної поведінкової моделі, досвіду інших дітей та дорослих (батьків, вчителя тощо);
- навіювання – мається на увазі неусвідомлюване відтворення особистого досвіду, думок, емоцій і психічних станів людей з оточення дитини;
- соціальна фасилітація («полегшення») – поведінка одних людей, яка стимулює інших на їхню інтенсифікацію;
- комфортність – розуміння розбіжності своїх та чужих думок та їх узгодженість [14].

При допомозі заявлених механізмів школяр молодшого віку із захопленням та без страху займається творчою діяльністю, позитивно сприймає педагога та колектив; розвиває когнітивні здібності; формує комунікативні вміння. Звісно, що не існує ідеального педагога, як і ідеального колективу. Між дітьми часто виникають конфлікти як наслідок різного виховання, належності до соціальних шарів або конкуренції. Але педагог повинен відстежувати подібні ситуації та вміти розв'язати їх екологічними засобами.

Життєвий період дітей з 11 до 14(15) років прийнято називати підлітковим. За дослідженнями психологів та фізіологів це черговий цикл своєрідного виявлення життєвих сил, який відрізняється чималою кількістю фізичних та психологічних змін.

Підлітковий період є проміжним між дитячим та дорослим віком. Дитяча особистість проходить формування усвідомлення себе як окремої індивідуальності. Саме в підлітковому віці створюється неповторне ставлення до світу, духовних цінностей, мистецтва. Психологічні

особливості цього віку мають яскраво виражену емоційно-естетичну спрямованість.

Підлітки згідно своїх психологічних особливостей готові сприйняти та оволодіти їх індивідуальними якостями, колективні дії стають усвідомленими, вони схильні до самоконтролю та самооцінки. Однак, не дивлячись на самоконтроль та саморегуляцію, підліткам властиві часті та різкі перепади настрою. Їм самим важко пояснити причини подібних емоційних змін. Вимога з'ясувати свої потреби, прояснити почуття, зрозуміти сенс життя також є ознаками підліткового періоду.

Старший школяр починає формувати уявлення про свою особистість, бажання та вимоги, емоції та переживання, які є суто індивідуальні. К 16 рокам підліток має свій власний стиль навчальної діяльності. Мислення дитини набуває свого особистісного, емоційного характеру. Відповіді на свої питання вона може шукати в літературі художньо-філософських жанрів.

Чудово, якщо при цьому педагог музичної літератури бере до уваги ці особливості та дозволяє опрацьовувати матеріал самостійно, згідно власного темпу праці. Знання, навички та вміння, які були набуті до того, вдосконалюються, осмислюються, музичний матеріал, почутий та проаналізований на уроках, стає невід'ємною частиною власного досвіду. Спільне обговорення учнями музичних творів доповнює враження один одного, допомагає аналізувати та надати естетичну оцінку прослуханому [4, с.225].

Окрім педагога, чимала відповідальність за формування особистості дитини лежить на його батьках. Тому не треба нехтувати спілкуванням з родиною учнів. Постійно тримати контакт з батьками учнів потрібно для створення єдиного виховного середовища та результативної праці.

Згідно педагогічній літературі, посібникам з вікової фізіології та власному досвіду ми формуємо наступні педагогічно-психологічні засади викладання музичної літератури:

- креативні завдання та питання, які стимулюють творчу діяльність учнів та їх вміння шукати інформацію;
- формування власної оцінки діяльності та самоконтролю;
- організація конкурентних моментів між дітьми або групами на заняттях музичної літератури, як стимул захоплення дисципліною та формуванню командного почуття;
- почуття гумору та доброзичливе, в ідеалі, однакове ставлення до учнів;
- заохочення до набуття нових знань, підвищення цікавості до дисципліни музичної літератури;
- організація музичної творчої діяльності.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МУЗИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

2.1. Методичне забезпечення викладання музичної літератури

Виховання музичними засобами вважається одним з найважливіших у становленні дитини. Адже музика, як емоційний вид мистецтва, здатна безпосереднім чином впливати на розвиток особистості, оскільки викликає цілий спектр людських емоцій. Музична освіта сприяє не тільки інтересу та любові до музики, а й розвиває кругозір школярів, їх ерудицію, прагнення самоосвіти та самовдосконалення, оволодіння новими видами музичної та творчої діяльності.

У закладах позашкільної освіти діти набувають знання стосовно музичного мистецтва, композиторів, жанрів, форм та засобів на заняттях спеціальної дисципліни – музичної літератури.

Вибір методів при викладенні музичної літератури зумовлений вихованням інтересу до мистецтва. Музично-творча практика школярів відтворена в декількох варіантах діяльності: слухацька, виконавська, комунікативна. Викладач добирає методи таким чином, щоб учні самостійно прагнули здобути новий матеріал, а також вчилися задовольняти самостійно свої інформаційні та естетичні прагнення.

Основні задачі викладання музичної літератури в позашкільних навчальних закладах:

- створити передумови для подальшого особистого розвитку, подальшого засвоєння та залучення учнів до музичного мистецтва;
- сформувати основи культури слухання та свідоме відношення до музики;

- накопичити досвід сприйняття творів світової музичної культури різних епох, напрямків та стилів;
- розширити музичне мислення, творчих здібностей та уяви дітей;
- сприяти розвитку інтересу учнів до пізнання класичної музики та зіставленню її з оточуючою дійсністю;
- виховувати бажання слухати та виконувати музику;
- підтримувати прояви оцінки музики, її виконання, що є критеріями музичного смаку;
- розвинути здібність запам'ятати музичний твір та проаналізувати його.

Музичну літературу доцільно порівняти із художньою, адже для вивчення цієї дисципліни також потрібні певні знання, розуміння образного змісту творів, їх тематика та засоби. Музичні твори відкривають світ людських почуттів, змальовують картини природи, розвивають дитяче мислення [23, с.89].

Обрані педагогом зразки музичної літератури адресовані певній аудиторії: молодшому поколінню або підліткам, з навчальною або дозвільною спрямованістю. При виборі творів викладач повинен враховувати вікові особливості, можливості та потреби учнів.

Отже, основними функціями музичної літератури у випадку викладання школярам є виховна, освітня, естетична, гедоністична та риторична. Гедоністична функція має на увазі насолоду від прослуханого, а риторична – вимогу обговорювати прослухане, ділитися враженнями та думками.

Зміст музичної літератури складається з теорії та історії музики, а також історії виконавства. Історичні знання необхідні для ознайомлення зі стильовими школами, біографією та творчістю вітчизняних та

зарубіжних композиторів, для розуміння історичної ролі певної творчої особистості або твору. Теорія музики дає потрібну інформацію щодо образного змісту творів та засобів виразності, за допомогою яких створюється потрібний контекст. В теоретичні знання також входить музична термінологія, яка містить чимало специфічних слів.

На уроках музичної літератури в позашкільних закладах важливим є розуміння засобів музичної виразності (мелодія, ладогармонія, метроритм, тембр, темп, динаміка, агогіка), за допомогою яких композитор втілює той чи інший образ. Знання учнями основ музичної грамоти розвиває їх музичне мислення, навички диференційованого сприймання музичного твору, вміння аналізувати його ладові, ритмічні, темброві, динамічні принципи, а також формотворні елементи.

Історія виконавства також є невід'ємною складовою викладання музичної літератури, адже музика є виконавським мистецтвом. Знайомство з виконавськими стилями та найвидатнішими виконавцями інструментального або вокального типу також є обов'язковим чинником викладання музичної літератури.

Музична література визначає тільки комплексний підхід до викладання, адже надання деяких історичних фактів, знань щодо літератури, образотворчого мистецтва, історії мистецтв, філософії є необхідним для створення цілісного розуміння періоду існування певного композитора або написання твору. Можна привести приклад наведення історичних паралелей при розповіді о Третій симфонії Л. Бетховена та його захопленням Наполеоном, символістському забарвленню сюжету «Чарівної флейти» В.А. Моцарта, сатиричного сюжету «Золотого півника» М. Римського-Корсакова.

Сучасна педагогіка на заняттях музичної літератури пропонує як учням, так і викладачам позашкільних учбових закладів, величезний вибір енциклопедій, хрестоматій, посібників, підручників. Педагогам рекомендовано дотримуватися інноваційного підходу до вибору

літератури, щоб дітям було цікаво та корисно. Виділяються джерела, які наводять цікаві відомості, факти, стимулюють подальший пошук інформації. Відповідно, знання, отримані школярами на уроках музичної літератури, здатні створити величезну інформаційну базу для подальшого розуміння світу та формування власної його оцінки.

Основні методи праці на уроках музичної літератури в позашкільних навчальних закладах: словесні (пояснення, розповідь, лекція, бесіда, праця з підручником); наочні (демонстрація музики, спостереження музики по нотах, звернення до образотворчих засобів наочності); практичні (слуховий аналіз, праця з нотами, виконання); ігрові; метод активізації зорового та слухового сприйняття.

Уміння слухати та розуміти музику не є природженим вмінням. Пізнавальні можливості школярів розвиваються під час цілеспрямованого аналізу музичних творів. Слухання або сприймання музики вважається одним з головних видів музичної діяльності. Навчити дітей слухати музику та її аналізувати – складне педагогічне завдання, успіх якого полягає в цілеспрямованій та наполегливій праці.

Досвід слухання музики містить численні слухацькі враження, які постійно збагачуються та поглиблюються. Діти вчаться сприймати музичні твори у різних їх виконавських проявах: гра на музичних інструментах, вокальний або хоровий спів, живе відтворення або запис.

Вже багато десятиліть тому склалася загальноприйнята методика слухання музичного твору: вступне слово викладача, власне прослуховування та аналіз почутого з підсумками. В процесі обговорення педагог веде мову о творчому стилі композитора, цікавих біографічних фактах, характері твору, жанрах та формах, особливостях музичної мови, образному змісті та засобах його втілення, музичному інструментарії або особливостях хореографії тощо [41, с.16].

Форму вступу викладач обирає згідно темі уроку та віковим особливостям дітей. Це може бути розповідь, бесіда, спогади, звернення

до літературних джерел. Це можуть бути цікаві факти з життя композитора або створення твору. Лекційне наповнення краще використовувати для старших дітей, які в змозі сприйняти більшу кількість інформації.

Якщо музичний твір містить програмність, наприклад, п'єса «Швидкоплинність» або опера «Коза-дереза», викладач може запропонувати учням уявити зміст твору через власні невеличкі оповідання або розповісти щось із власного досвіду. Так стимулюються творчі здібності дітей, розвивається інтерес до музичних творів та їх аналізу.

При аналізі прослуханого музичного твору, варто чітко уявляти його кінцеву мету: глибоке сприйняття та естетична оцінка твору. Аналіз слід починати одразу після звучання, поки ще свіжі враження. Доцільно ставити наступні запитання: чи розкрив композитор задуманий образ? Якими засобами йому це вдалося? Що ви відчували при слуханні цього твору? Які ваші враження?

Вірно поставлені запитання виховують музичне мислення та творче уявлення. Бесіда щодо твору повинна стимулювати мислення дітей, їхню уяву, викликати власні асоціації та оцінку. Не обов'язково, щоб твір сподобався дитині, важливо, щоб учень міг пояснити свої думки та довести їх до розуміння іншим співучасникам уроку.

Викладач може застосувати сугестивний метод, який зацікавить учнів та обіцяє їм незабутні враження ще до сприйняття музики. Це може бути ціла історія або фраза, наприклад, «зараз прозвучить мій улюблений твір» або «цей квартет Бетховена слухали пасажери «Титаніка».

При обиранні музичних творів викладач спирається на програму та календарно-тематичний план. Знайомство зі стилями, жанрами та формами має бути побудовано на принципі поступового ускладнення або хронологічному принципі, залежно від обраної програми.

Дітям молодшого шкільного віку (1-4 класи) для ефективного засвоєння та зняття втоми можна запропонувати рухи під музику: марш, танець, елементи гри. Цікавим для них буде ведення хороводів або гри в подоляночку. Можна заплескати ритм або відтворити метр за допомогою доступних ударних інструментів: трикутник, коробочка, маракаси, малий барабан тощо.

Обирати твори потрібно з оглядом на вікові особливості дітей. На уроці достатньо аналізу одного твору крупної форми (симфонія, опера, балет) або декількох творів невеличкого жанру (прелюдії, сонати, п'єси, романси, арії). Музичний матеріал повинен бути яскравий, цікавий, із зрозумілим дітям образним змістом [19, с.101].

Використання ілюстративного матеріалу є обов'язковим та дуже корисним. Картини, портрети, репродукції, фотографії мають бути максимально наближені до теми уроку та змісту музичних творів. Ілюстрації можна розглядати як перед прослуховуванням, під час нього, так і після. Доцільним буде використання нот, якщо школярі володіють нотною грамотою.

Все більш зростає значення ігрових технологій навчання, які відзначаються альтернативними рішеннями, ігровими моделями, сценаріями, рольовими позиціями, критеріями оцінки результатів проведеної праці. Проводяться пізнавальні, театралізовані, імітаційні, комп'ютерні ігри, застосовується ігрове проектування, індивідуальний тренінг, розв'язання практичних ситуацій та задач тощо. Кожна гра містить певні можливості, зіставлені з особливостями дидактичної задачі.

Творчі завдання, ігри, тестування роблять процес навчання цікавішим, привабливішим, формують яскраву наочність про дисципліну музичної літератури, стимулюють інтелектуальну діяльність дітей та їх інтерес до класичної музики.

Отже, методичне забезпечення викладання музичної літератури полягає у навчанні слуханні музики з подальшим її аналізом, відборі музичних творів згідно темі заняття, особистісній орієнтації, додержання вікових та психологічних особливостей учнів.

2.2. Уроки музичної літератури, їх різновиди, структура, вимоги до проведення

Предмет «музична література» повинен орієнтуватися більш на музичний та інтелектуальний розвиток дітей, ніж на вивчення ними певних термінів та слів. Дисципліна дає можливість залучити школярів до шедеврів музичної класики практично з самого дитинства. При взаємозв'язку з іншими предметами музична література сприяє формуванню музичного та естетичного смаку, творчої уяви, накопленню бази знань та слухових вражень.

Кожне заняття має свої окремі теми та цілі. При обранні теми слід дотримуватися програми та календарно-тематичного плану (або модулів). Таким чином, уроки будуть пов'язані один з одним певним принципом, зокрема хронологічним, якщо вивчаються творчі школи та композитори. Якщо програма містить вивчення жанрів, то слід йти від найпростіших (пісня, танець) до складних (опера, симфонія).

Шкільна педагогіка розподіляє два основних погляди на структуру уроку музики: одноплановий та комбінований, тобто різноманітний. Завжди структура заняття витікає з поставлених методично-дидактичних цілей, яких, найчастіше, декілька. Отже, уроки музичної літератури здебільшого слід визначити як комбіновані [19, с.21]. Відомо, що діти (особливо учні молодших класів) втомлюються швидко, тому їх увагу треба постійно стимулювати та переключати з одної форми роботи на іншу. Впровадження на уроці музлітератури різноманітних видів

діяльності, залучення до них учнів є важливою умовою, спрямованою на формування та розвиток музичних здібностей.

В одному уроці поєднуються декілька видів діяльності: перевірка домашнього завдання, пояснення нового матеріалу, його закріплення, перевірка засвоєних знань та навичок. На початку та наприкінці заняття кілька хвилин відводиться так званим організаційним моментам, які мають на увазі також заповнення потрібної документації та виставлення оцінок.

До однопланових занять слід віднести контрольні, які проводяться наприкінці чверті або семестру, або при завершенні певного розділу програми (наприклад, віденські класики, західноєвропейський романтизм, українська музика другої половини XIX століття і т.п.).

Домашні завдання мають бути невеликими, доступними та зрозумілими для виконання. Перевагу слід надавати творчим формам, де кожна дитина може себе проявити згідно своїх здібностей та захоплень. Перевірка знань передбачає різні форми: фронтальне та поточне опитування, музична вікторина, систематична перевірка домашнього завдання, самостійна робота на закріплення музичного матеріалу, контрольні роботи наприкінці чверті або семестру.

Початкові заняття музичної літератури, як правило, найскладніші: діти ще звикають до учбового процесу. Чим далі, тим буде легше їм знайомитися з незнайомими творами. Але краще починати з найвідоміших прикладів класичної музики, доступними по сприйняттю образного змісту та засобів виразності. До них можна віднести «Пори року» А. Вівальді, «Пер Гюнт» Е. Гріга, «Місячна соната» Л. Бетховена, Болеро М. Равеля, «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, «Наталка-Полтавка» М. Лисенка, фортепіанні п'єси В. Косенка, хорові обробки українських пісень М. Леонтовича, мазурки та прелюдії Ф. Шопена тощо.

В залежності від мети та учбової ситуації уроки можуть мати різну структуру. Не слід сприймати урок як затверджену схему, яка постійно повторюється. Структура має бути гнучким, логічно зумовленим поєднанням видів учбової діяльності. Чітка структура уроку не повинна заважати творчості та креативності педагога, якому іноді доводиться підлаштовувати заняття під час його проведення. Елементи імпровізації додають цікавості викладанню, а вміння педагога імпровізувати доводить його компетенцію та високий професіоналізм.

Учбова мета уроку має бути поставлена на його початку, й всі форми діяльності направлені на її розкриття. Визначити конкретну дидактичну задачу уроку – означає встановити коло навичок, знань та вмінь, які повинні засвоїти учні на даному занятті. Освітня мета повинна підтримуватися метою виховною. Формування особистості відбувається тільки завдяки вихованню [28, с.99].

Багатоплановість методів, які використовуються викладачем, підтримують інтерес та пізнавальну активність учнів. На протязі уроку діти засвоюють різні знання, вміння та навички. Вміле використання методів дозволяє швидше та корисніше зрозуміти тематичний матеріал. Також не слід забувати про особисто-орієнтований підхід, коли враховуються всі вікові, психологічні, інтелектуальні особливості дитини.

Сучасна педагогіка розрізняє наступні типи уроків музичної літератури:

- 1) організаційний;
- 2) комбінований;
- 3) домінуючий;
- 4) контрольний;
- 5) урок-інтерв'ю;

- б) комплексний;
- 7) підсумковий, заключний.

Зупинимося на їхньому короткому поясненні.

На організаційному уроці педагог знайомиться з дітьми, вводить їх в зміст дисципліни, пояснює принципи, по яким буде проводитися навчання (форми роботи та перевірки знань). Комбінований урок, як вже зазначалося вище, є найчастіше використаним в курсі музичної літератури. В домінантному уроці перевага надається одному виду музичної діяльності. Контрольні та підсумкові уроки передбачають контроль знань учнів та виставлення оцінок. Комплексний урок побудований на залученні інформації з інших видів мистецтв (живопис, хореографія, література тощо).

У 70-х роках ХХ століття радянський композитор та музикознавець Д. Кабалевський створив принципово нову систему музичних занять (які, до речі, не втрачають актуальності і сьогодні), побудований на тематичній єдності. Його методика розрізняє наступні види уроків музичної літератури: урок-уведення в тему, урок-поглиблення теми, урок-узагальнення, урок-концерт, який доцільно проводити наприкінці певного періоду навчання [16, с.87].

В ХХІ столітті методисти та провідні вчителі музики України, згідно інноваційних тенденції сучасної музичної педагогіки, впровадили наступні нові цікаві і різноманітні типи уроків, зокрема урок-вікторина, урок-оркестр, урок-конкурс, урок-подорож, урок-круглий стіл, урок-самопізнання, урок-конференція.

Як бачимо, видів уроків може бути безліч. Деякі уроки розвивають певний засіб діяльності, інші поцілені на формування творчої уяви або глибоких роздумів про музичне мистецтво. Кожен педагог вносить щось своє. Головне, щоб креатив та оригінальність не були самоцілями.

Викладач повинен заздалегідь готуватися до уроку. Підготовка до наступного уроку повинна починатися з аналізу попереднього: як пройшло заняття, які цілі були досягнені, що вдалося зробити із запланованого, як реагували діти на музичний та інформаційний матеріал, які були помилки та засоби їх виправлення.

Отже, основні види уроків музичної літератури розподіляються на комбінований та одноплановий. Вимогами до занять є чіткість освітньої, дидактичної та виховної мети, організаційна чіткість уроку, різноманіття методів навчання, індивідуалізація учбового процесу.

2.3. Застосування інноваційних засобів навчання на заняттях музичної літератури в умовах дистанційної освіти

Вимоги сьогодення полягають насамперед в пошуках нових методик та засобів для залучення школярів до навчання. Педагогіка вже не сприймає дітей як слухняну масу, завдання якої одне – вчитися та слухати. Новаторський підхід до навчання – орієнтованість на кожного в окремоті. Така освітня парадигма сталася під час великих соціокультурних зрушень. Відтак, освіта стає невід’ємною частиною соціального життя, яка допомагає передати й відтворити культурний та науковий досвід поколінь. У цьому сенсі освіта розкривається не тільки як інституційна система, а й важлива сфера людства, де відбувається становлення особистості.

Потужним поштовхом для розвитку сучасної освіти є залучення у навчальний процес інноваційних методик та технологій, які все більш активно та масштабно впроваджуються. Академік П. Щедровицький з цього приводу зазначив: «Під інноваціями починають розуміти особливу організацію діяльності і мислення, що охоплює всю сферу освіти і підготовки кадрів. Найелементарніша інновація володіє величезним системним ефектом у плані впливу на інші компоненти навчального

процесу, загальну структуру навчального змісту і діяльність педагогічних колективів» [23, с.110].

Самоосвітній, дослідницький, управлінський, психологічний процеси набувають новаторських змін. Інновації педагогіки розкривають осмислення людиною свого місця в світі. В навчання діалог приходить на місце монолізму, суб'єкт замінюється суб'єктними відносинами, навчально-виховний процес передбачає його цілісне розуміння. Гуманізація освіти поєднує наукову та культурну рефлексії, а діалогічний принцип відкриває різні культурні світи.

Таким чином, сучасна педагогіка впроваджує свідомість людини в культурі. І концепція особистісно орієнтованого виховання стає осередком української ментальності, культури та освіти. Згідно цієї концепції педагог та учень повинні мати творчі, живі, плідні відносини, які розкривають найліпшим чином інтелектуальні та творчі здібності дитини.

Епідемія Covid-19 стала величезним викликом сучасній педагогіці. Дистанційна освіта, яка раніше використовувалася частково, згодом стала масовим явищем. Швидко пристосуватися та звикнути до цього мали не тільки викладачі, але й діти з їхніми батьками. Освітній процес тепер повністю залежить від новаторських інформаційних та методичних технологій. Тому інноваційні засоби навчання стали не тільки результатом пошуку нових рішень, а й гострою необхідністю, про що зазначають у своїх розвідках науковці А. Чехуніна, та Н. Гунько [42], [43].

Викладення матеріалу під час дистанційної освіти повинно супроводжуватися самостійним пошуком інформації. Отже, процес навчання музичної літератури збагатився різними типами пошукової діяльності:

- ігрова (знаходження матеріалу через предметний та змістовий аспекти);

- дослідницька (постановка проблеми, перевірка гіпотези, генерація ідей);
- рефлексивна (праця з емоціями та переживаннями).

Таке різноманіття пошукової діяльності активує та розкриває потенціал навчання, акцентує партнерство викладача та школяра, допомагає включити всіх учасників в навчальний процес. Також пошуковий підхід реалізується через методи дискусії, дослідження та гри.

Дискусія по своїй природі є діалогічною моделлю. На дистанційних заняттях з музичної літератури в закладах позашкільної освіти дискусія показала себе як чинник розвитку дивергентного мислення та комунікації. Під час дискусії активізується метафоричне мислення, формуються особиста думка та підсумки аналізу прослуханого.

Навчальні форми на основі дослідження повинні спиратися на досвід учня. Педагог має мінімально інтегрувати власний досвід та спонукати школярів до самостійної діяльності з власними, обґрунтованими думками. В ідеалі, учень повинен вміти застосовувати форми дослідження в усіх видах музичної діяльності.

Дослідницькі проекти спрямовані на відкриття нового, невідомого; за структурою вони наближені до справжнього наукового дослідження; потребують визначення проблеми й задач, шляхів їх вирішення. Вони передбачають опрацювання різноманітних джерел інформації, аналіз отриманих даних, наявність висновків та подання результату у вигляді доповіді, статті, презентації.

Ігрові форми навчання є найпопулярнішими не тільки серед дітей, але й серед дорослих. Гра активізує творчий потенціал, створює невимушену атмосферу на занятті, прибирає психологічну напруженість, і діти мають змогу розкритися як творчі особистості.

Сучасна музична освіта активно використовує перспективні інформаційні технології, які одночасно можуть представити текстову, графічну та аудіоінформацію. Завдяки впровадженню гіпертекстових технологій педагог має можливість створити синестезію. Це інноваційна модель навчання, яка особливо корисно показала себе в музиці та музичній педагогіці. Синестезія ґрунтується на комплексній дії аналізаторів. Вона поглибшує творчу уяву, розвиває асоціативні зв'язки та артистизм. Одночасне сприйняття декількох видів інформації надає яскраві та незабутні враження.

Ще одним з інноваційних методів викладання в умовах дистанційної освіти обрано арт-терапію. Арт-терапевтичні заняття поєднують різні засоби самовираження водночас: музика, малювання, спів, хореографія, драма, поезія. Це дає можливість розв'язати коригувальні, психотерапевтичні, діагностичні та розвиваючі задачі.

Інформаційно-комунікаційні технології під час дистанційної освіти вийшли на перший план. Згідно вимогам часу педагог має оволодіти новими методами подачі інформації. Інформаційно-комунікаційні технології допомагають залучити дітей до музично-освітнього процесу [4, с.16].

Існує багато програм для роботи з комп'ютером на уроках музичної літератури:

- музичний програвач;
- спів караоке;
- музичний конструктор;
- енциклопедії;
- навчальні програми;
- музичні ігри.

ІКТ на уроках музичної літератури в умовах дистанційної освіти можуть бути у вигляді, наприклад, комп'ютерних презентацій у програмі Power Point, власноруч створених викладачем, залучення відео-

доповідей, відео-проектів, відео-демонстрацій музичних творів з платформи YouTube, тощо. Такі презентації може демонструвати сам вчитель при викладенні нового матеріалу, розповідаючи про певного композитора або музичний твір. Також слід залучити презентацію як вид завдання під час дистанційних занять. Таким чином, при створенні презентації учні самі шукають інформацію, знайомляться з інформаційним та ілюстративним матеріалом, застосовують власні творчі здібності для оформлення завдання.

Ще однією формою використання інформаційних технологій є створення рефератів. Можна зазначити, що дуже корисна форма самостійної роботи, оскільки при створенні рефератів учні активно опановують комп'ютер для набору тексту, його редагування, створення таблиць, вставлення у текст фотографій, репродукцій тощо.

Інтернет в сучасності представляє собою величезну платформу аудіо- та відеоматеріалу. Педагогу залишається відібрати потрібні зразки та ознайомити з ними учнів, просто поділившись лінками. Не виходячи з дому, можна відтворити симфонію або відвідати оперну виставу. Це дає змогу зацікавити дітей, долучити їх до класичного та народного музичного мистецтва, «подорожувати» в різні світи і епохи, знайомитись з різними стилями, жанрами, творчими школами, композиторами. Усе це допомагає практичній реалізації ідей, за допомогою яких ефективно вирішуються освітні завдання, досягається нова якість навчання.

Під час дистанційного викладання музичної літератури слід застосовувати різні форми завдань по кількості учнів. Завдання мають бути як індивідуальні, так і групові. Проекти можуть мати двох-трьох авторів, так формуються комунікативні форми навчання, діти вчаться бути командою, соціалізуються. В такому випадку викладач бере на себе роль організатора та координатора творчої та пізнавальної діяльності школярів.

Загальновизнано, що використання інноваційних технологій в навчанні неминуче, оскільки істотно підвищується ефективність оволодіння новими знаннями та вміннями.

Крім того, залучення засобів ІКТ сприяє інтенсифікації навчального процесу, вдосконаленню його методів та форм, впровадженню творчого підходу до засвоєння знань, стимулює оволодіння школярами уміннями самостійно знаходити інформацію [32, с.61].

Педагогічне виховання повинно тісно співпрацювати з новітніми інформаційними технологіями. Це принципово нове вирішення освітніх проблем. Комп'ютерні та інформаційні технології встигли стати необхідним сучасним інструментом для уроків музичної літератури, а також важливим кроком на шляху формування творчої особистості XXI століття.

Отже, завдяки впровадженню інноваційних засобів навчання на заняттях музичної літератури в умовах дистанційної освіти з'явилася можливість послідовно контролювати творчий розвиток учнів, формувати спеціалізовані знання в процесі навчання й виховання особистості в музиці.

ВИСНОВКИ

Головна мета діяльності педагога музичної літератури – сформулювати у школярів поняття музичної культури як важливого та невід’ємного фактору їх розвитку. Шкільні програми враховують сучасні вимоги до учбового процесу. На основі формування музичного сприйняття педагог повинен розвивати творчі здібності учнів, виховувати їх музичний та художній смаки, спонукати до самостійних підсумків та узагальнень.

Б. Асаф’єв писав: «Менше давати готових визначень, більше заохочувати до цього дітей, тобто підводити до термінів та визначень шляхом «живого спостереження за музикою».

Під час вивчення музичної літератури дитина поступово набуває наступний приблизний список вмінь та навичок:

- знайомиться з різними формами проявів в музиці подій, життєвих ситуацій, проявів людських емоцій та внутрішнього світу, картин природи;
- усвідомлює емоційно-образний зміст та національний колорит твору;
- порівнює музичні твори різних національних творчих шкіл та індивідуальних композиторських стилів;
- розуміє основні музичні жанри, пояснює їх образний зміст та аналізує засоби виразності (музичну мову), якими цей образ створюється;
- розрізняє види виконання музики, тембри голосів та музичних інструментів;
- називає розповсюджені інструменти симфонічного оркестру та українські музичні народні інструменти;
- дає власну словесну оцінку почутому та пояснює власне ставлення до музики;

- використовує отримані знання в творчій роботі.

Отже, музика, як і інші види мистецтв, сприяє всебічному розвитку дитини, викликати естетичні почуття, спонукати до активного мислення. Разом з художньою літературою, театром, зображальним мистецтвом вона виконує соціальну виховну функцію.

У результаті проведеного дослідження, враховуючи поставлені завдання, можемо зробити наступні висновки:

1. Успішна самореалізація вихованців у різних видах творчої діяльності в позашкільних закладах в майбутньому обертається вірним вибором спеціальності, а пізніше, в дорослому житті, й професійними успіхами. Адже одним з чинників соціальної адаптації є правильно обрана для себе професія. Таким чином, українська позашкільна освіта спирається на розвинене наукове підґрунтя та інноваційні технології, яке забезпечує креативність викладання та стійкий позитивний інтерес дітей до навчання у різних регіонах України.
2. Умовами викладання музичної літератури в закладах позашкільної музичної освіти є теоретичний матеріал й ресурсне забезпечення.
3. Згідно педагогічній літературі, посібникам з вікової фізіології та власному досвіду ми формуємо наступні педагогічно-психологічні засади викладання музичної літератури:
  - креативні завдання та питання, які стимулюють творчу діяльність учнів та їх вміння шукати інформацію;
  - формування власної оцінки діяльності та самоконтролю;
  - організація конкурентних моментів між дітьми або групами на заняттях музичної літератури, як стимул захоплення дисципліною та формуванню командного почуття;
  - почуття гумору та доброзичливе, в ідеалі, однакове ставлення до учнів;

- заохочення до набуття нових знань, підвищення цікавості до дисципліни музичної літератури;
  - організація музичної творчої діяльності.
4. Методичне забезпечення викладання музичної літератури полягає у навчанні слуханні музики з подальшим її аналізом, відборі музичних творів згідно темі заняття, особистісній орієнтації, додержання вікових та психологічних особливостей учнів.
  5. Основні види уроків музичної літератури розподіляються на комбінований та одноплановий. Вимогами до занять є чіткість освітньої, дидактичної та виховної мети, організаційна чіткість уроку, різноманіття методів навчання, індивідуалізація учбового процесу.
  6. Завдяки впровадженню інноваційних засобів навчання на заняттях музичної літератури в умовах дистанційної освіти з'явилася можливість послідовно контролювати творчий розвиток учнів, формувати спеціалізовані знання в процесі навчання й виховання особистості в музиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аліксійчук О. С. Морально-естетичне виховання молодших школярів засобами української народної музики: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07. Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. К., 2000. 20 с.
2. Андрейко О.І. Сучасні підходи до формування виконавської майстерності музиканта-інструменталіста. Збірка наукових праць «Педагогічний процес: теорія і практика». 2009. № 1. с. 15-23.
3. Асафьев Б.В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. Л.: Музыка, 1973. 144 с.
4. Биковська О. В. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні. Монографія. К.: ІВЦ АЛКОН, 2006. 356 с.
5. Бодина Е.А. Идеи музыкального образования: от Платона до Кабалевского. М.: 11-й ФОРМАТ, 2013. 273 с.
6. Вербицкий В. В. Теоретико-методологічні засади формування практичного розуму цілеспрямованого учня. *Теоретико-методологічні основи виховання творчої особистості учнів в умовах позашкільних навчальних закладів*: Зб. матеріалів наук. -практ. конф. Кол. авт. К.: 2006 С. 35-42.
7. Ветлугіна Н. Музичний розвиток дитини. К.: Муз. Україна, 1978. 255 с.
8. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: психологический очерк: Кн. для учителя. Изд. 3-е Послесл. В.В. Давидова. М.: Просвещение, 1991. 93 с.
9. Гродзенская В.Л. Школьники слушают музыку. М.: Просвещение, 1969. 77 с.
10. Гудовсек О. А. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутнього педагога до Менеджмент і маркетинг роботи в закладах

позашкільної освіти. Педагогічні науки : зб. наук. праць. Херсон. : Вид-во ХДУ, 2007. Вип. 44. С. 209-212.

11. Гумінська О.О. Уроки музики в загальноосвітній школі: Методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. 104 с.

12. Дидактика современной школы: Пособие для учителей / Под ред. В. Онищука. К.: Рад. школа, 1987. 346 с.

13. Дичковська І. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник. К., 2004. 352 с.

14. Дмитриева Л.В., Черноиваненко Н.М. Методика музыкального воспитания в школе. М.: Просвещение, 1989. 206 с.

15. Закон України «Про позашкільну освіту» (від 22.06.2000 № 1841-III) [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/59/pozashkilnaosvitaукраїні/nrb>

16. Кабалевский Д.Б. Воспитание ума и сердца: Книга для учителя. М.: Просвещение, 1981. 192 с.

17. Каберник О.М. Теорія і методика психолого-педагогічного проектування виховного процесу в школі: Навч.-метод.посібник. К.: Наук. світ, 2001. 182 с.

18. Как учат музыке за рубежом. Сост. А. Норт. М.: Классика XXI, 2009. 208 с.

19. Лагутин А.И. Методика преподавания музыкальной литературы в детской музыкальной школе. М.: Музыка, 1982. 224 с. нот.

20. Масол Л.М., Беземчук Л.В., Очаковська Ю.О., Наземнова Т.О. Вивчення музики в 1 – 4 класах: Навч.-метод. Посібник для вчителів. Х.: Скорпіон, 2003. 132 с.

21. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів / Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, Е.В. Белкіна, О.В. Калініченко, І.В. Руденко. Х.: Ранок, 2006. 256 с.

22. Міленін В. М. Інноваційна модель виховного простору сучасного позашкільного навчального закладу : Посібник. К., 2013. 160 с.
23. Миропольська Н., Ничкало С., Рагозіна В. Уроки художньо-естетичного циклу в школі: навчання і виховання: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. 240 с.
24. Назар Л. Методично-програмне забезпечення комплексу музично-історичних дисциплін: Слухання музики. Музична література. Українське музичне мистецтво. Світове музичне мистецтво/ Назар Л., Кобрин Н., Шевчук С., Холевінська Я., Степан О. К.: Мелосвіт, 2018. 354 с.
25. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. К.: К.І.С, 2003. С. 13–42.
26. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін): [монографія]. К.: Освіта України, 2008. 272 с.
27. Печерська Е.П. Уроки музики в початкових класах: Навч.посібник. Київ: Либідь, 2001. 272 с.
28. Ростовський О.Я. Методика викладання музики у початковій школі: Навч.-метод.посібник. 2-е вид. доп. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. 216 с.
29. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
30. Русова С. Позашкільна освіта. Засоби її переведення. К.: Дзвін, 1918. 88 с.
31. Сиротенко А. Й. Громадянське виховання учнівської молоді у позашкільній роботі // Теоретико-методичні основи виховання творчої особистості в умовах позашкільних навчальних закладів: Зб. матеріалів наук.-практ. конф. кол. авт. К.: 2006. – с. 4-8.

32. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник / О. Пометун, Л. Пироженко. К.: В. С. К., 2004. 192 с.
33. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: У 5 т. К.: Радянська школа, 1977. Т.3. 670 с.
34. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей: Избранные труды: В 2 т. М.: Педагогика, 1985. Т.1. 328 с.
35. Тихенко Л. В., Бондар Л. М. Формування і розвиток позашкільного навчально-виховного мікросоціуму: практичний аспект // Формування та розвиток творчих здібностей дітей та учнівської молоді в креативному освітньому соціумі. Збірник матеріалів Всеукраїнської науковобпрактичної конференції. Суми: ВТД «Університетська книга». 2008. с. 78-84.
36. Тихенко Л. В., Ніколаєнко С. І. Розвиток творчих здібностей учнівської молоді в освітньо-виховній системі «Мала академія наук України»: Навчально-методичний посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. 120 с.
37. Тихенко Л. В., Бондар Л. М., Перепелиця Н. В., Сидоренко Н. Ю. Розвиток творчих здібностей дітей та учнівської молоді в креативному позашкільному навчально-виховному мікросоціумі. З досвіду роботи Сумського обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю. Суми: ВТД «Нотаббене» 2008 р. 68 с.
38. Тихенко Л. В., Брацихін В. М. Болонський процес і розвиток творчих здібностей учнів в МАН // Тези доповідей науково-технічної конференції викладачів, співробітників, аспірантів і студентів фізико-технічного факультету. Суми: «СумДУ». 2007 р. С. 214-216.
39. Українська та зарубіжна музичні літератури: програма для музичної школи, музичного відділення початкового спеціалізованого мистецького навчального закладу (школи естетичного виховання) / уклад. Я.А. Бодак, В.В. Гукова, О.В. Єпімахова, О.А. Карлова, В.В.

Кулик, О.І. Полячок, О.М. Семирозум, Н.І. Смольська, І.М. Томасишин. Київ, 2008. 86 с.

40. Фурман А.В. Модульно-розвивальне навчання: принципи, умови, заперечення. К.: Правда Ярославичів, 1997. 340 с.

41. Фурман А.В. Теорія і практика навчальних проблемних ситуацій: психолого-дидактичний аспект. Тернопіль: Астон, 2007. 164 с.

42. Чехуніна А. О. Застосування інформаційно-комп'ютерних технологій у процесі формування професійних компетентностей майбутніх фахівців-музикантів. Інноваційна педагогіка. 2021. Вип. 33. Т. 2. С. 165-170. URL:

http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/33/part_2/34.pdf

43. Чехуніна А. О., Гунько Н. О. Інформаційно-комп'ютерні технології як засіб формування професійних компетенцій майбутніх фахівців у галузі музичної культури. Філософія подієвої культури: історія та сучасність: матеріали Всеукр. Наук.- практ. конф., м. Київ 25-26 березня 2021р. Київ, 2021. 201с. С. 188 -191. URL: http://knukim.edu.ua/wpcontent/uploads/2021/02/Zbirnyk_Filosofiya-podiyevoyi-kultury-2021.pdf

44. Шацкая В.Н. Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества. М.: Педагогика, 1975. 198 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ З МУЗИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (з анотаціями) шестирічний термін навчання

Даний календарно-тематичний план з музичної літератури є навчально методичним документом, яким автор дослідження користується, працюючи викладачем музичної літератури в Комунальному закладі спеціалізованої мистецької освіти «Музична школа №1», м. Херсон.

КТП спирається на зміст розгорнутих тематичних планів та типових початкових програм попередніх років, а саме: «Музична література» Ж. Борисевич, Т. Ведищева, та ін. (Київ 2003 р.); «Українська музична література, Зарубіжна музична література», Ж. Борисевич, І. Грайворнська, та ін. (Харків 2007р.); «Українська та зарубіжна музична література» Я. Бодак, В. Гукова, та ін. (Київ 2008 р.); «Методично-програмне забезпечення комплексу музично-історичних дисциплін: Слухання музики. Музична література. Українське музичне мистецтво, Світове музичне мистецтво» Л. Назар, Н. Кобрин, та ін., (Львів-Київ 2018р). Певний інтерес для подальшого розвитку змістової наповненості представляють нові типові програми «Бесіди про мистецтво» Т. Житник. І Копилковська, та ін. (Київ 2020р.), та «Музична література» авторів Л. Назар, Л. Соколової, (Київ 2022р.).

Даний КТП розроблено спільно з викладачами теоретичного відділу Комунального закладу спеціалізованої мистецької освіти «Музична школа №1», м. Херсон, та затверджено завідувачем відділу та завідувачем з навчальної роботи навчального закладу.

Побудова та зміст курсу. Курс «Музична література» вивчається протягом шестиріччя і складається з двох частин – початковий курс (2 роки) та основний курс (4 роки).

Анотації

Початковий курс. Перший рік вивчення предмета. Музика в нашому житті. Зміст музичних творів. Елементи музичної мови. Мистецтво музичного виконавства.

Розділ I. Музика в нашому житті. Роль музики в житті людини. Музика як специфічний різновид звукової діяльності людей. Джерелом звуку може бути голос людини, музичного інструменту, електричний генератор, тощо Музика як засіб відтворення та передачі емоцій. Найдавніші спосіб описати музику – у міфах. Різноманітність музики у житті людини. Музика як засіб збагачення життя людини. Музика – вид мистецтва, що відображує життя з допомогою музичних образів. Значна роль пісенності в музиці.

Розділ II. Зміст музичних творів.

Подібно до поезії та живопису музика допомагає побачити і зрозуміти різноманітний навколишній світ. Зміст вокальних жанрів пов'язано зі словом. тому його легко зрозуміти та переказати. В опері та балеті відбуваються події на сцені. Їх можна побачити та зрозуміти. В інструментальній музиці зміст розкривається лише у музичних звуках. Його не можна побачити. Його важко переказати словами. Але його можна відчувати і зрозуміти. Іноді композитор дає назву інструментальній п'єсі і таким чином пояснює її зміст. Велике місце у музиці займають образи природи (музичні пейзажі), звуками музики створюються казкові образи, дитячі іграшки і ігри, портрети людей, образи тварин, святкові картини та образи, передаються жартівливі ситуації, а також все багатство почуттів та переживань людини. Передається та відтворюється все це за допомогою засобів музичної виразності. Якщо знати їх, то можна зрозуміти все, про що музика може розповісти.

Розділ III. Елементи музичної мови. Музична інтонація (від лат. *intono* – голосно промовляю) – важливий елемент музичної мови. Музична інтонація подібна до інтонації людської мови. Характерні музичні інтонації: 1. інтонація заклик – переважно чіткий пунктирний ритм, голосна динаміка, активний штрих, висхідний хід на кварту. Втілення героїчних образів; 2. – інтонація плачу, жалю (*lamento*) – переважно низхідні малосекундові рухи, плавний ритм, повільний темп. Втілення образів жалю, суму, страждання; 3. інтонація запитання – переважно висхідний мелодичний рух із зупинкою на нестійкому ступені, помірний темп та динаміка; 4. інтонація відповіді – переважно низхідний рух мелодії із зупинкою на стійкому ступені та сильній долі такту; 5. інтонація прохання – поєднання інтонацій суму та запитання, часто рецитація на одному звуці; 6. інтонація погрози – поєднання інтонацій заклик та відповіді.

Мелодія – головний виразовий засіб музичної мови, одноголосна форма викладу музичної думки. Інтонаційна природа мелодії та її структура (мотив, фраза, речення, кульмінація). Типи мелодії – вокальна та інструментальна. Наспівна (кантиленна) мелодія. Декламаційна мелодія (речитатив). Мелодії інструментального типу.

Лад (зі слов'ян. – порядок, мир). Виразова роль ладу. Вплив ладу на характер музики. Співставлення протилежних ладів (мажору та мінору) для створення художніх образів та музичного розвитку.

Виразальна роль ритму (з грец. – відповідність, розміреність), метра (з грец. – міра), темпу (від лат. – час) в музиці. Вплив ритму на характер музичного образу

(рівномірний, пунктирний, синкопований та інші). Поняття «ритмічна формула», «ритмічний рисунок». Особлива роль ритму, метра, темпу в маршовій та танцювальній музиці.

Регістр (з лат. – список, перелік). Види регістрів, їх виразові особливості.

Динаміка (з грец. – силовий). Виразова роль динамічних відтінків.

Штрих (з нім. – риска). Виразова роль різних видів штрихів (*legato, non legato, pizzicato, tenuto, staccato, marcato* тощо).

Тембр - виразовий засіб музичної мови.

Гармонія (з грец. – зв'язок, злагодженість). Гармонія як засіб створення музичного образу. Гармонія як супровід до мелодії. Колористичні властивості гармонії. Виразальні можливості консонуючих та дисонуючих співзвучь, у тому числі кластерів.

Фактура (від лат. – пристрій, будова, обробка, склад). Виразальна роль різних типів музичної фактури: одноголосний (монодичний) та багатоголосний (акордовий, поліфонічний, гомофонно-гармонічний, фоновно-фігуративний, мішаний тощо). Здатність фактури викликати просторові та предметні уявлення.

Музична тема є втіленням музичного образу. Форма – цілісна будова музичного твору та співвідношення окремих частин.

Розділ IV. Мистецтво музичного виконавства. Вокальні голоси – це людські голоси: дитячі (дискант, альт); жіночі: (різновиди сопрано, меццо-сопрано, контральто); чоловічі: (різновиди тенора, баритона, баса).

Інструментальні тембри. Музичні інструменти. Класифікація музичних інструментів за групами: – клавійні: клавійно-духовий (орган), клавійний струнно-щипковий (гітара, арфа); струнно-щипковий (клавесин), клавійний струнно-ударний (фортепіано), ударно-клавійний (челеста); язичкові клавійні пневматичні духові: кнопковий акордеон (баян), клавійний акордеон.

Інструменти симфонічного оркестру:

- струнні: струнно-смичкові (скрипка, альт, віолончель, контрабас)
- струнно-щипкові (арфа);
- духові: дерев'яні духові (флейта, гобой, кларнет, фагот, саксофон),
- мідні духові (труба, валторна, тромбон, туба);
- ударні інструменти з визначеною висотою звуку та з невизначеною висотою звуку: литаври, ксилофон, дзвони, барабан, ударна установка, гонг, трикутник, там-там тощо;

І чверть		
Розділ I. Музика в нашому житті.		
№ уроку	Тема уроку	Кількість годин
1.	Музика в нашому житті .	1,5
2.	Музика як вид мистецтва.	1,5
3.	Пісенність у музиці.	1,5
Розділ II. Зміст музичних творів		
4.	Що може зобразити музика .	1,5
5.	Природа в музиці. Пейзаж у музиці.	1,5
6.	Дитячі ігри та іграшки в музиці.	1,5

7	Казка та казкові герої в музиці.	1,5
8.	Контрольний урок.	1,5
Разом за чверть		12
II чверть		
1.	Світ тварин у музиці	1,5
2.	Музичні подорожі. Картини свята в музиці.	1,5
3.	Музичний портрет.	1,5
4.	Музика в родинному колі.	1,5
5.	Внутрішній світ людини в музиці.	1,5
6.	Музика посміхається.	1,5
7.	Зміст музичних творів.	1,5
8.	Підсумковий урок	1,5
Разом за чверть		12
Всього за 1 півріччя		24
III чверть		
1.	Повторення матеріалу I семестру	1,5
Розділ III. Елементи музичної мови		
2.	Музична інтонація. Інтонації закликів та плачу, запитання та відповіді, прохання та погрози	1,5
3.	Мелодія. Способи розвитку музичної теми.	1,5
4.	Лад. Ритм. Метр. Темп.	1,5
5.	Динаміка. Регістр. Штрихи. Тембр.	1,5
6.	Гармонія. Фактура.	1,5
7.	Музична тема як втілення музичного образу. Будова музичного твору.	1,5
8.	Будова музичного твору.	1,5
9.	Контрольний урок.	1,5
10.	Повторення матеріалу	1,5
Разом за чверть		15
IV чверть		
Розділ IV. Мистецтво музичного виконавства		
1.	Виконання музики. Солісти. Вокальні голоси.	1,5

2.	Музичні інструменти орган, клавесин, фортепіано.	1,5
3.	Види музичних колективів. Ансамбль. Хор. Оркестр	1,5
4.	Оркестр.	1,5
5.	МУЗИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ СИМФОНІЧНОГО ОРКЕСТРУ Група струнних смичкових інструментів. Арфа.	1,5
6.	Група дерев'яних духових інструментів. Групи мідних духових та ударних інструментів	1,5
7.	Симфонічна казка С. Прокоф'єва "Петрик і Вовк".	1,5
8.	Б. Бріттен. "Путівник по оркестру для молоді (варіації і fuga на тему Перселла)"	1,5
9.	Підсумковий урок.	1,5
Разом за чверть		13,5
Всього за II півріччя		28,5
Всього за рік		52,5

Другий рік вивчення предмета. Українська народна музична творчість. Музичні жанри та форми.

Розділ V. Українська народна музична творчість.

Календарно-обрядовий фольклор. Зимовий обрядовий цикл. Колядки і щедрівки. Зимові театралізовані дійства: Вертеп, Коза, Маланка. Пісні зимового циклу: колядки, щедрівки, посівалки. Обрядові дійства на Святий вечір. Зміст давніх українських колядок та щедрівок. зміст пісень (аграрна, шлюбна тематика), музичні ознаки, особливості виконання. Дитячі колядки і щедрівки. Зимові театралізовані дійства: Коза, Маланка, Вертеп. Регіони побутування. Зміст обрядодійств.

Весняний обрядовий цикл –жанри пісень. Регіональні назви веснянок, період виконання. Обряди зустрічі весни і поліські весняні заклички (спів у високому діапазоні, гукання). Весняні танки та ігри Великоднього періоду.

Обряди періоду Зелених свят: «Водіння Куста» (на Трійцю), проводи русалок через тиждень пісня Трійці та русальні пісні. Образ русалки в українському фольклорі. Музичні особливості: гетерофонія.

Літний обрядовий цикл. Купальські пісні. Свято Купала. Приуроченість свята до дня літнього сонцестояння. Основні обрядові дійства святкування Івана Купала. Легенди та повір'я купальської ночі. Поєднання елементів язичництва і християнства (Різдво Іоанна Хрестителя.).

Петрівчані пісні. Виконання упродовж Петрівського посту. Тематика пісень: кохання та майбутній шлюб, журба за безтурботними роками дівування. Музичні та виконавські особливості: спів гуртом

Сезонно-трудова фольклор. Жнива і жнивварські обряди. Зажинки, жнива та обжинки. Величання першого снопа, завивання «бороди», тематика. жнивварських пісень. Пісні величально-урочисті, жартівливі, сумні. Гуртове виконання. Косарські пісні- виконувались чоловіками.

Родинно-обрядова творчість. Обряд народин. Хрестильні пісні. Тематика пісень: вираження вдячності бабці-повитусі, про щасливу долю дитини, побажання добробуту батькам та дитині, пісні про кумів. Обряди купання та першого постригу.

Український обряд весілля. Театралізований характер українського весільного дійства, чітка регламентація дій і піснеспівів, учасники і персонажі. Побудова

весільного обряду (сватання, заручини, дівич-вечір, вінчання тощо) та його ключові епізоди (випікання короваю, плетіння вінків, розплітання коси тощо).

Похоронні плачі та голосіння. Музичні особливості: емоційно-напружений речитатив, інтонації експресивного промовляння, вигуків, схлипувань; складний ритмічний рисунок, мелізми.

Необрядовий фольклор Ліричні пісні. Поняття «лірика». Класифікація ліричних пісень: соціально-побутові (козацькі, чумацькі, рекрутські, наймитські тощо); родинно-побутові (пісні

про кохання, про сімейне життя, сирітські). Музичні особливості: повільний темп, широкий діапазон, розспівування складів тексту, ускладнена ритміка тощо. Балади як особливий лірико-епічний жанр. Драматичні та фантастичні елементи в сюжетах балад.

Український народний музичний інструментарій Поділ народних музичних інструментів за класифікацією Горнбостеля-Закса:

– аерофони: свистячі (дитячі (свистулька, окарина, зозулька), сопілка, денцівка, флюяра,

свиріль), язичкові (дуда або коза чи волинка), духові амбушурні (трембіта, сурма, ріг);

– хордофони: щипкові (гуслі, кобза, бандура, торбан), смичкові (гудок, скрипка, басоля, бас,

козобас), струнно-клавішно-смичкові (колісна ліра або риля, реля), струнно-ударні (цимбали);

– мембранофони: бубон (решето), тулумбас, барабан (тарабан), бухало, бугай, рубель і качалка, деркач (вертушка);

– самозвучні: дрімба або варган.

Ансамблі українських народних музичних інструментів. «Троїсті музики».

Моторні і танцювальні пісні. Жартівливі пісні. Особливості тематики і текстів. Будова пісень у формі діалогу, саморозповіді або жартівливої розповіді. Музичні особливості: танцювальність як жанрова основа жартівливих пісень, чіткий ритм, мажорний лад, стійка куплетна будова.

Основні танці українського народу: гопак, козачок, аркан, коломийка, метелиця, шумка.

Пісенні жанри літературного походження. Елегія. Ода. Гімн. Балада. Романс-монолог. Гумористичні та сатиричні романси і пісні. Різновиди гімнів: релігійні, військові, державні, революційні та інші. Державний гімн України.

Розділ VI. Музичні жанри та форми

Жанр в музиці. Пісенність, танцювальність, маршовість Визначення поняття жанру. Музичний жанр – це вид що об'єднує музичні твори за різними ознаками спорідненості. Наприклад, за їх призначенням, їх інструментуванням, соціальним значенням, або змістом його тексту.

Роди і види в музиці. Класифікація за ознаками музичної мови,

призначення, місця і часу побутування, виконавського складу. Ознаки пісенності, танцювальності, маршовості. Марш як спосіб організації ритмічного руху багатьох людей під музику. Жанрові ознаки маршу: дводольний або чотиридольний розмір, чіткий ритм і розміреність руху, акцентована сильна доля такту, часте використання пунктирного ритму, збереження єдиного темпу впродовж усього твору та фанфарні, закличні ходи в мелодії.

Класифікація маршів залежно від їх призначення: обрядові (весільні, похоронні) та побутові

(військові, спортивні, циркові, концертні, пісні-марші тощо). Інструментальні маршові мініатюри

у творчості композиторів. Марш як частина великих музичних жанрів – симфонії, опери або балету.

Складна тричастинна репризна форма в маршах.

Танці народів світу у творчості композиторів. Визначення поняття «танець» – вид мистецтва, в якому художні образи створюються засобами пластичних рухів людського тіла. Відтворення в танці емоційно-образного змісту музики.

Танець як окремих інструментальний твір і як частина великих музичних жанрів – симфонії, опери або балету. Танець у творчості композиторів-класиків.

Старовинні західноєвропейські танці: менует, гавот, ригодон, тамбурин, буре, контрданс, екосез, пасакалія, алеманда, куранта, сарабанда, жига, сициліана.

Танці XVIII – XIX століть. Полонез, мазурка, полька та вальс – найбільш популярні народні танці XVIII – XIX століть.

Танці XX століття: латиноамериканські (танго, румба, самба) та північноамериканські (фокстрот, чарльстон, рок-н-рол).

Інструментальна мініатюра — це невеликий музичний твір для виконання різними інструментами, інструментальними ансамблями або оркестрами різновиди – прелюдія етюд, каприс, ноктюрн, експромт фантазія-експромт, музичний момент.

Варіація (з лат. – «змінення») – форма твору або його частини, що складається з викладення теми і кількох її змінених повторень. Оригінальна або запозичена тема для варіацій. Подвійні варіації. Старовинні варіації на basso ostinato та варіації на soprano ostinato. Строгі (класичні) варіації. Вільні (романтичні) варіації. Варіації як музична форма та музичний жанр.

Рондо – музична форма, в основі якої поєднуються принципи повторення і контрасту.

Батьківщина рондо – Франція. Походження форми від старовинного популярного хороводу зі

співами. Назва танцю рондо (коло, хоровод). Рефрен, епізод.

Поняття про сонатно-симфонічний цикл та сонатну форму Соната (від італ. sonare – звучати) – циклічний жанр камерно-інструментальної музики, у сучасному розумінні – твір для одного або двох інструментів, написаний у формі сонатного циклу. (Старосонатна форма, класична соната- будова, тематизм, функції частин).

Жанри оркестрової музики Широкий спектр жанрів оркестрової музики: симфонія, концерт, концертна увертюра, сюїта, симфонічна картина, симфонічна поема, симфонічна фантазія, оркестрова серенада та ін.

Одностинні жанри оркестрової музики: симфонічна увертюра, симфонічна поема, симфонічна картина.

Пісня та романс – основні вокальні жанри професійної музики. Куплетна форма. Різновиди пісень та романсів. Колискова. Вокаліз

Вокальні жанри – твори, призначені для співу як з інструментальним супроводом, так і без

нього. Походження слова вокал від італ. voce (лат. vox) – голос.

Пісня та романс (солоспів) – провідні сольні вокальні жанри професійної (композиторської) музики. Невеликі за обсягом твори для голосу з інструментальним (частіше за все фортепіанним) супроводом.

Характерні риси жанру пісні: узагальнене вираження в мелодії образного змісту та настрою

вірша в цілому, куплетна форма та простий інструментальний супровід.

Характерні риси жанру романсу: чутливе відтворення усіх

нюансів тексту, вибір форми залежно від літературного джерела та виразний супровід.

Солоспів-український варіант назви жанру романсу.

Куплетна форма – найбільш розповсюджена форма вокальних творів. Два різновиди куплетної форми: із приспівом (проста двочастинна) та без приспіву (період або проста двочастинна форма). Риси жанрів колискова та вокаліз.

Хорові жанри: хорова пісня; хорова обробка (народної пісні або оригінальних творів); хорова мініатюра; хори крупної форми (хоровий концерт, поема); оперно-хоровий жанр; кантатно-ораторіальний жанр.

Музика у драматичному театрі – це музика, яка використовується у постановках п'єс (драмі, трагедії, комедії), створює певну емоційну атмосферу; поряд із іншими засобами вона відтворює історичний, національний колорит, поглиблює характеристики персонажів, підкреслює переломні моменти розвитку дії, драматичні кульмінації.

Балет. Синтетична природа жанру. Структурні особливості балету. Складний синтетичний жанр. Органічне поєднання в балеті музики, танцю, драматичної дії та елементів зображального мистецтва. Поділ балету на дії (акти), картини, сцени, сольні, ансамблеві та масові номери. Основні складові балету: класичний танець, характерний танець, пантоміма. Значення балетних термінів.

Опера як жанр музичного мистецтва. Опера – синтетичний жанр музично-театрального мистецтва, що поєднує виразові засоби багатьох видів мистецтва: музики, літератури, живопису, театру, хореографії. Провідна роль музики в опері.

Спів – найважливіший елемент, за допомогою якого розкривається характер героїв, їхні почуття та драматичні ситуації. Співацькі оперні голоси. Роль симфонічного оркестру. Лібрето – літературний текст опери на певний сюжет.

Драматургія опери. Експозиція головних дійових осіб. Типова композиційно-драматургічна структура: зав'язка фабули – розвиток ідейно-образних ліній – кульмінація – розв'язка. Особливості дитячої опери.

І чверть		
Розділ V. Українська народна музична творчість		
№ уроку	Тема уроку	Кількість годин
1.	Повторення матеріалу першого року вивчення предмета. Українська народна музична творчість Музика авторська і музика народна	1,5
2.	УКРАЇНСЬКИЙ ОБРЯДОВИЙ ФОЛЬКЛОР Календарно-обрядовий фольклор. Пісні зимового циклу	1,5
3.	Театралізовані дійства та сценки. Вертеп. “Коза”. “Маланка”	1,5
4.	Пісні весняного циклу	1,5
5.	Пісні літнього циклу	1,5
6.	Жнива і жниварські обряди	1,5
7.	Родинно-обрядовий фольклор	1,5
8.	Контрольний урок.	1,5
Разом за чверть		12
II чверть		
1.	Весільний обряд і весільні пісні	1,5
2.	НЕОБРЯДОВИЙ ФОЛЬКЛОР Дитячий фольклор. Жартівливі пісні	1,5
3.	Український героїчний епос. Думи. Історичні пісні.	1,5
4.	Ліричні пісні. Балади.	1,5

5.	Українські народні музичні інструменти та інструментальна музика. “Троїсті музики”.	1,5
6.	Танці і танцювальні пісні.	1,5
7.	Пісні літературного походження. Державний гімн України.	1,5
8.	Контрольний урок.	1,5
Разом за чверть		12
Всього за півріччя		24
III чверть		
Розділ VI. Музичні жанри та форми		
1.	Поняття про жанри в музиці. Жанри інструментальної музики. Марш. Тричастинні форми	1,5
2.	ТАНЦІ НАРОДІВ СВІТУ В ТВОРЧОСТІ КОМПОЗИТОРІВ-КЛАСИКІВ. Танцювальна інструментальна мініатюра. Старовинні західноєвропейські танці	1,5
3.	Танці XVIII – XIX століть	1,5
4.	Танці XX століття. Джаз	1,5
5.	Жанри інструментальної мініатюри	1,5
6.	Жанр варіацій та варіаційна форма.	1,5
7.	Рондо.	1,5
8.	Поняття про сонатно-симфонічний цикл та сонатну форму. Жанр сонати	1,5
9.	Основні жанри оркестрової та симфонічної музики	1,5
10.	Контрольний урок.	1,5
Разом за чверть		15
IV чверть		
1.	Вокальні жанри. Пісня та романс. Куплетна форма	1,5
2.	Жанри хорової музики	1,5
3.	Музика у драматичному театрі. Е. Гріг. Музика до драми Г. Ібсена “Пер Гюнт”	1,5
4.	МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛЬНІ ЖАНРИ. Жанр балету. М. Скорульський «Лісова пісня».	1,5
5.	А. Хачатурян «Спартак».	1,5
6.	Жанр опери. М. Лисенко. Дитяча опера “Коза-дереза”, «Зима і Весна».	1,5
7.	К.В. Глюк. Опера “Орфей і Евридіка”.	1,5
8.	М. Равель «Дитя і чари».	1,5
9.	Підсумковий урок	1,5
Разом за чверть		13,5
Всього за півріччя		28,5
Всього за рік		52,5

Основний курс. Третій рік вивчення предмета. Музична культура від Стародавнього світу до епохи класицизму. Західноєвропейська музика епохи класицизму. Українська музика епохи класицизму.

Розділ I. Музична культура від стародавнього світу до епохи бароко

Основні етапи розвитку світової музичної культури Музика первісного суспільства та стародавнього світу.. Архаїчна музика. Музика давніх цивілізацій та культур (Єгипет, Індія, Китай). Музичне мистецтво Давньої Греції.

Музика Візантії – початковий етап становлення середньовічного музичного мистецтва. Західноєвропейська музика середньовічної доби.

Музика українського середньовіччя: Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.

Особливості ренесансного стилю в мистецтві. Початок доби Відродження в музиці. Франко-фламандська школа, творчість Жоскена Дебре.

Високий Ренесанс в музиці та його представники: Дж. П. Палестріна, О. Лассо. Світські вокальні жанри доби Ренесансу: італійський мадригал, французька пісня (шансон), німецька пісня (Lied).

Українська музика в добу Відродження.

Зародження опери в Італії. Флорентійська камерата.

Бароко як стиль в мистецтві. Оперні школи. Основні ознаки барокової опера-seria: типи арій, мистецтво bel canto. Провідні інструментальні школи бароко. Струнно-смичкова школа. Творчість А. Вівальді Концерто грассо, сольний інструментальний концерт. Клавирна та органна музика епохи бароко.

Розділ II. Музична культура західної Європи на межі XVII та XVIII століть.

Творчість Г. Ф. Генделя та Й. С. Баха – представників «високого» бароко в музиці. Розквіт вокально-оркестрових та клавирних жанрів у їх творчості: кантати, ораторії, меси, пасіони (хресна дорога – Страсті Христові), клавирні сюїти, ДТК.

Розділ III. Українська музика епохи бароко

Українська музика доби Бароко.

Заснування Київської братської школи, Києво-Могилянської академії, поступовий розвиток професійної музики. Виникнення жанру кант: триголосна (пізніше чотириголосна) куплетна пісня, що виконувалася хором чи ансамблем без супроводу. Церковні й світські канти.

Партесний концерт – винятково український жанр духовної музики. Об'ємна одночастинна багатоголоса композиція (від 12 до 54 голосів), співи по окремих партіях-партесах Структура і будова подібна до принципів concerto grosso

Творчі портрети М Ділецького та Г. Сковороди

Розділ IV. Західноєвропейська музика епохи класицизму

Загальна характеристика стилю класицизм у мистецтві. Класицизм у музиці.

Віденська класична школа. Творчість Й. Гайдна, Особливості будови сонатно-симфонічного циклу та класичної сонати. Сонатна форма.

Творчість В. А. Моцарта, Л. ван Бетховена.

Розділ V. Українська музика епохи класицизму

«Золота доба» українського класицизму. Творчість М. Березовського, А. Веделя, Д. Бортнянського. Хоровий концерт. Духовні хорові твори. Жанри духовної хорової музики: піснеспіви (псалми, гімни, духовні пісні), Літургія – основне богослужіння християн – поминання Святої вечері. Утвердження у IV ст. різновидів літургії у Візантії, найбільш вживана – Літургія св. Іоанна Золотоустого. Спів а cappella. Форма Літургії: два великі розділи – Літургія Слова (у давнину слухали всі охочі) і Літургія Жертви (в давнину залишались лише охрещені). Незмінні (основа будови) та змінні піснеспіви (відповідно до дня року і тижня) тощо.

Розділ I. Музична культура від стародавнього світу до епохи бароко		
№	Тема уроку	Кількість годин
1.	Огляд основних етапів розвитку світової музичної культури	1,5
2.	Музична культура Стародавнього світу	1,5
3.	Музична культура Середньовіччя	1,5
4.	Музична культура Київської Русі	1,5
5.	Музична культура епохи Відродження	1,5
6.	Бароко в західноєвропейській музиці. Зародження і розвиток опери у XVII –XVIII ст.	1,5
7.	Інструментальна музика епохи бароко. А. Вівальді. Концерти “Чотири пори року”	1,5
8.	Контрольний урок.	1,5
Разом за чверть		12
II чверть		
Розділ II. Музична культура західної Європи на межі XVII та XVIII століть. Творчість Генделя і Баха як новий етап в історії світової музики.		
1.	Г.Ф. ГЕНДЕЛЬ. Творчий портрет	1,5
2.	Й.С. БАХ. Біографія та короткий огляд творчості	1,5
3.	Кантатно-ораторіальні та органні твори	1,5
4.	Клавірні твори. “Добре темперований клавір” (ДТК)	1,5
Розділ III. Українська музика епохи бароко		
5.	Розвиток професійної музики. Канти.	1,5
6.	Партесний концерт. М. ДИЛЕЦЬКИЙ. Творчий портрет.	1,5
7.	Г. СКОВОРОДА — філософ, поет і композитор.	1,5
8.	Контрольний урок.	1,5
Разом за чверть		12
Всього за півріччя		24
III чверть		
Розділ IV. Західноєвропейська музика епохи класицизму		
1.	Загальна характеристика класицизму як стилю в мистецтві другої половини XVIII – першої чверті XIX ст. Віденська класична школа	1,5
2.	Й. ГАЙДН. Біографія та короткий огляд творчості	1,5
3-4.	Будова сонатно-симфонічного циклу та сонатної форми. Склад оркестру Й. Гайдна. Симфонія № 103 Мі бемоль мажор “З тремоло литавр”	1,5
5.	Будова класичної сонати. Соната для клавіру мі мінор	1,5
6.	В.А. МОЦАРТ. Біографія та короткий огляд творчості. Соната для фортепіано № 11 Ля мажор	1,5
7-8.	Опера “Весілля Фігаро”	1,5
9.	Симфонія № 40 соль мінор	1,5
10.	Контрольний урок.	1,5
Разом за чверть		15
IV чверть		
1.	Л. БЕТХОВЕН. Біографія та короткий огляд творчості	1,5
2.	Соната для фортепіано № 8 до мінор “Патетична”	1,5
3.	Симфонія № 5 до мінор	1,5
4.	Увертюра “Егмонт”	1,5
Розділ V. Українська музика епохи класицизму		

5.	М. БЕРЕЗОВСЬКИЙ. Біографія та короткий огляд творчості. Хоровий концерт “Не отвержи мене во время старости”	1,5
6.	Д. БОРТНЯНСЬКИЙ. Біографія та короткий огляд творчості	1,5
7.	Духовні хорові твори	1,5
8.	А. ВЕДЕЛЬ. Біографія та короткий огляд творчості. Хоровий концерт “Доколе, Господи, забудеши мя ”	1,5
9.	Підсумковий урок	1,5
Разом за чверть		13,5
Всього за півріччя		28,5
Всього за рік		52,5

Четвертий рік вивчення предмета. Музична культура ХІХ століття. .
Романтизм – провідний напрямок у мистецтві ХІХ століття. Українська музична культура ХІХ ст.

Розділ VI. Романтизм – провідний напрямок у мистецтві ХІХ століття.

Характерні ознаки доби Романтизму в мистецтві.

Представники австро-німецького, італійського, польського, угорського, чеського, скандинавського романтизму. Творчість найвідоміших представників романтизму в музиці – Ф. Шуберта, Ф. Шопена, ДЖ. Россіні Ф. Мендельсона, Н. Паганіні, Р. Шумана, Ф. Мендельсона, Ф. Ліста та ін, (згідно з КТП).

Розділ VII. Українська музична культура ХІХ ст.

Творчість українських композиторів доби Романтизму.

Музично-сценічні жанри романтичної епохи в Україні – І. Котляревський («Наталка Полтавка»), П. Ніщинський («Вечорниці» – музична картина до п'єси Т. Шевченка «Назар Стодоля»), С. Гулак-Артемівський (оп. «Запорожець за Дунаєм»).

Українська інструментальна музика романтичної доби. М. Калачевський («Українська симфонія»).

Духовна, пісенно-хорова музика українського романтизму, твори для фортепіано: творчість М. Вербицького, С. Воробкевича. А. Вахнянина.

Відомі українські виконавці: С. Крушельницька, О. Петрусенко, М. Литвиненко-Вольгемут, О. Кошиць – факти з біографії та творчості..

Розділ VIII. Класики західноєвропейської опери ХІХ ст.

Творчість Р. Вагнера, представника пізнього романтизму, оперного реформатора. Основні принципи реформи: заміна номерної будови великими наскрізними сценами; наближення вокальних партій до театральної мови (переважно декламаційна мелодика); розгалужена система лейтмотивів; провідна роль оркестру. Тематика опер Вагнера - стародавні народні легенди та міфи, що втілюють вічні проблеми життя – Опера творчість Дж. Верді – вершина в розвитку італійського та світового оперного мистецтва. Відданість національним традиціям, опора на народно-пісенну та побутову музику. Основні оперні жанри: героїко-патріотичні, мілітарні опери, лірико-психологічні драми, «чорні опери» – трилери. Сторінками оперної творчості Дж. Верді: найпопулярніші хіти з його творів.

Ж. Бізе- представник французької оперної школи ХІХ століття. Жанр «ліричної опери» з посиленою лірико-любовною тематикою та яскравою жанрово-побутовою і екзотичною лініями. Опера «Кармен»: увертюра, хабанера та куплети тореадора.

І чверть		
Розділ VI. Романтизм – провідний напрямок у мистецтві ХІХ століття.		
№	Тема уроку	Кількість годин

1.	Загальна характеристика романтизму як напрямку в мистецтві XIX ст. Ф. ШУБЕРТ. Біографія та короткий огляд творчості.	1,5
2.	Жанри пісні та фортепіанної мініатюри в творчості Ф. Шуберта.	1,5
3.	Вокальні цикли “Прекрасна мельниківна”, “Зимова путь”.	1,5
4.	Симфонія № 8 сі мінор “Незакінчена”.	1,5
5.	Ф. ШОПЕН. Біографія та короткий огляд творчості.	1,5
6.	Мазурки, полонези, вальси.	1,5
7.	Етюд, ноктюрни, прелюдії.	1,5
8.	Контрольний урок.	1,5
Разом за чверть		12
II чверть		
1.	Італійська опера початку XIX ст. ДЖ. РОССІНІ. Творчий портрет. Опера “Севільський цирульник”	1,5
2.	Н. ПАГАНІНІ – постать романтичного віртуоза-виконавця. Творчий портрет	1,5
3.	Р. ШУМАН. Творчий портрет	1,5
4.	Ф. МЕНДЕЛЬСОН. Творчий портрет	1,5
5.	Ф. ЛІСТ. Творчий портрет	1,5
6.	Б. СМЕТАНА. Огляд творчості А. ДВОРЖАК. Огляд творчості	1,5
7.	Е. ГРІГ. Творчий портрет	1,5
8.	Підсумковий урок	1,5
Разом за чверть		12
Всього за півріччя		
III чверть		
Розділ VII. Українська музична культура XIX ст.		
1-2.	Український музично- драматичний театр XIX ст. «Наталка Полтавка». І. Котляревський – перший зразок українського музично- драматичного твору.	3
3.	П. Ніщинський. Творчий портрет., «вечорниці»- музична картина до п’єси Т. Шевченка «Назар Стодоля».	1,5
4.	С. Гулак -Артемівський . Біографія та творчий портрет	1,5
5-6.	Опера «Запорожець за Дунаєм»	3
7.	М. Калачевський . Творчий портрет. «Українська симфонія»	1,5
8.	Розвиток музичної культури Західної України XIX ст. М. Вербицький. Творчий портрет. Духовні твори. Музика для театру.	1,5
9.	С. Воробкевич. Західноукраїнський композитор і письменник. Творчий портрет. П’єси для фортепіано та хорові твори.	1,5
10.	А. Вахнянин. Творчий портрет .Хорові обробки народних пісень. Оригінальні хорові твори .Перша опера на Галичині «Купало». Контрольний урок.	1,5
Разом за чверть		15
IV чверть		
1.	Відомі українські виконавці: С. Крушельницька , О. Петрусенко. Цікаві факти з біографії та творчості.	1,5

2.	Відомі українські виконавці: М.Литвиненко-Вольгемут, О.Кошиць. Цікаві факти з біографії та творчості.	1,5
3.	Українська тематика в творчості зарубіжних композиторів. Бетховен варіації на тему «Їхав козак за Дунай». Ф.Ліст «Українська балада», «Думка»	1,5
Розділ VIII. Класики західноєвропейської опери XIX ст.		
4.	Р. Вагнер. Творчий портрет.	1,5
5.	Дж. Верді. Творчий портрет.	1,5
6-7.	Ж. Бізе. Творчий портрет. Опера «Кармен».	3
8.	Контрольний урок за темою «Класики західноєвропейської опери XIX ст.».	1,5
9.	Підсумковий урок	1,5
Разом за чверть		13,5
Всього за півріччя		28,5
Всього за рік		52,5

П'ятий рік вивчення предмета. Музична культура України другої половини XIX - початку XXст. Музичні подорожі країнами та континентами світу.

Розділ IX. Музична культура України другої половини XIX - початку XXст.

Історична ситуація і загальнокультурний контекст розвитку музичної культури України другої половини XIX - початку XXст. Музичне життя та освіта на Україні наприкінці XIX ст. Піднесення суспільно-демократичного руху, боротьба за соціальне та національне визволення в умовах важкого політичного й економічного становища. Активізація громадського життя, інтенсивний розвиток різних видів національного мистецтва. Світове визнання творчості І.Франка, Л.Українки, М.Коцюбинського, В.Стефаника, В.Самійленка та ін. Відкриття українського постійного драматичного театру; творчість передових діячів – М.Садовського, М.Кропивницького, П.Саксаганського та ін.

М. Лисенко – основоположник національного стилю української музики, найвидатніший представник українського романтизму. Різноманітність жанрового наповнення творчості: фортепіанні твори романси та солоспіви, кантати, оперний спадок (оп. «Тарас Бульба»).

К.Стеценко – класик української музики, продовжувач традицій М.Лисенка. Життєвий і творчий шлях. Педагогічна і диригентська робота. Жанрова різноманітність творчості К.Стеценка. Вокальні та хорові твори композитора, Дитячі опери.

М.Леонтович – значення творчості і педагогічної діяльності. Леонтович – композитор-новатор. Творчий портрет М.Леонтовича. Хорова творчість композитора. Новий метод обробок композитора. Хорові поеми.

Творчий портрет Я.Степового (лірик, мініатюрист в українській музиці). Фортепіанні та вокальні твори композитора. Мелодичне багатство, простота, ясність фортепіанних мініатюр: вальс, елегія, прелюдія.

Д. Січинський – український композитор і хоровий диригент, перший професор музики у Галичині, музично-громадський діяч, педагог, випускник Львівській консерваторії. Різноманітність жанрової спрямованості творчості (оп. «Роксоляна», 3 кантати, хори та солоспіви, духовні твори, обробки народних пісень; пісні для дітей; фортепіанні мініатюри).

Творчі портрети В. Барвінського, М. Колесси, С. Людкевича, В. Косенка, Л. Ревуцького - віхи життєвих шляхів, характеристика найвідомих творів. (Згідно з КТП).

Розділ X. Музичні подорожі країнами та континентами світу. Всі нації наділені власним «звуковим» обличчям, яке віддзеркалює їх ставлення до життя та родинного укладу, виказує особливості їх вірувань, відтворює зміни в історичному розвитку, стає відбитком характеру, емоційного складу, темпераменту тощо. Різні регіони та культури виробили яскраві самобутні зразки народної творчості, самоцінність яких притягає багатьох митців світу, оскільки зберігає давні форми фольклору і зразки інструментарію.

У Палестині (Ізраїль) є розвиненою вокальна та інструментальна музика. Серед народних і давніх інструментів – труба хасосра, гусла – псалтирйон, обрядові дзвіночки, якими рясно оздоблювали одяг священників. Сигнальні звуки шофару (єрихонська труба) супроводжують релігійні дійства до сьогодні. Давній релігійний піснеспів «Шма, Ізраель» – «Почуй, Ізраїль» став народним духовним гімном. Серед відомих жанрів колискові пісні і танці. З давніх часів відомі народні єврейські оркестри та їх представники – клезмери. Поширення клезмерських капел в Україні (знаменита і всесвітньовідома «Хава нагіла» («Радіймо»)) походить з середовища українських євреїв).

У Туреччині, Сирії та арабському світі відомими є танці дервішів (мандрівних монахів), суфійське обертання (кручення), які виконуються під супровід мугамного співу та інструментальної гри. Мугам – складна система ладів, мугамат- віртуозні розспіви поетичного тексту. Мугам (макам) є ладоінтонаційною системою багатьох народів Близького Сходу та Середньої Азії. Характерна ознака: постійна варіативність-змінність та імпровізація в співах та гри на інструментах.

У Середній Азії, країнах Вірменії, Грузії, Азербайджану сформувалась оригінальна народна культура. Видовим для вірменської музики став популярний у світі інструмент дудук, Грузія прославилася не лише народним багатоголоссям, а й запальними танцями, наприклад, моксеурі.

Музика народів Далекого Сходу (Тибет, Індія, Китай, Японія) оригінальна і «підживлює» екзотичну тему в європейському мистецтві. Музична культура народів високогірного Тибету пов'язана з релігійними практиками та спирається на тибетські мантри-молитви. Серед величезній кількості інструментів – труби різного розміру, дзвонові оркестри, вібруючі чаші тощо.

Музика Африки представлена розмаїттям регіональних культур. Музична культура Давньоєгипетської цивілізації відображена у артефактах – на фресках храмів і палаців, пірамід, у рукописах, які розповідають про містерії (величні костюмовані масові святкування на честь богів), величезні оркестри, розвинений інструментарій. Центральна Африка, населена численними племенами і народами, представляє обрядову та побутову музику з особливою увагою до ударних інструментів та значенням ритму в танцювальній культурі.

Мистецтво аборигенів Австралії та численних островів біля неї привертає велику увагу сучасників, вражає своєю оригінальністю. Примітивні рисунки та примітивні співи в обрядах межують з віртуозним інструментальним мистецтвом гри на диджериду – довга дерев'яна труба (або гра на кількох трубах), на якій аборигени імітують звучання довколишнього світу.

Музика островів Індонезії (Ява, Балі) ще більш барвіста і специфічна. Гамелани (велетенські острівні оркестри), основу яких складають дерев'яні, частіше металеві чи позолочені пластинкові інструменти (величезні металофони) з групою струнних, духових та ударних створюють враження фантастичного, казкового звучання. Дорогоцінні інструменти становлять частину національного скарбу.

У Північній Америці музика індіанських племен представлена яскравим інструментарієм, обрядовою музикою. Племя апачі зберегло оригінальні шумові інструменти – в'язанки-суцвіття вінків та браслетів з мушель (ракушок) чи кісток тварин, натуральні дерев'яні духові, особливо панфлейти. Знаменитою мелодією північно-американських індіанців став «Політ кондора». Осовою музики є горловий шаманський спів, прикрашений голосовими імітаціями криків птахів та звуків доквілля (шум водоспадів, листя дерев тощо). Легендарне плем'я могікан, попри знищення білими завойовниками, існування в резерваціях, зберегло власну автентичну музику, яка має міжнародну назву *nativemusic* (дослівно – музика корінного народу).

Автентична музика народів і племен Південної Америки в горах Анди, руслі ріки Амазонки тісно пов'язана з голосами природи. Знаменита перуанська співачка Іма Сумак унікально відтворювала автентичний спів та голоси природи.

Народна музика європейських народів надзвичайно різноманітна. У Північній Європі під впливом гірської природи утворився такий феномен як співз відлунням у горах та яскраві пастуші кульнінги. Серед інструментів поширені 8-струнна норвезька скрипка – гардингфеле та тальхарпа – кельтська ліра, яку вважають інструментом вікінгів. Скандинавські танці та пісні наділені складною оригінальною ритмікою (халлінг).

У кельтських народів (Англія, Шотландія, Ірландія) видовим явищем стали оригінальні народні танці – жиги (основний елемент – вистукування каблуків під час крокування). До складу ансамблів входить ручна кельтська арфа, яка зображена на гербі Ірландії. Самобутньою є гра на шотландських волинках які є визитівкою регіону.

Визитівкою Центральної Європи в гірських Альпах є тірольський спів («подвійний» спів – натуральним грудним голосом і носовим фальцетом). Історично він склався як комунікація між людьми, що знаходилися на віддаленні в горах.

У Південній Європі яскравим фольклором вирізняється Іспанія. Тут народилися пісні канте хондо (глибокий спів) в супроводі гітари та знаменитий танцювальний стиль фламенко, в якому танцівниці використовують мікроударні інструменти – кастаньети.

Музична народна творчість слов'янських країн: Польща, Чехія і Словаччина, країн Балканського півострова. Територіально – це найближчі до України країни-сусіди, зазвичай ці теми пропонуються для самостійної підготовки та повідомлень учнів.

І чверть		
Розділ ІХ. Музична культура України другої половини ХІХ - початку ХХст.		
№	Тема уроку	Кількість годин
1.	Повторення вивченого матеріалу	1,5
2.	Музична культура України другої половини ХІХ - початку ХХст. М.Лисенко- основоположник українського романтизму. Біографія та огляд творчості.	1,5
3.	Фортепіанна творчість.	1,5
4.	Солоспіви. Обробки українських народних пісень.	1,5
5.	Музика до кобзаря Т. Шевченка. Кантата.	1,5
6-7.	Опера «Тарас Бульба».	3
8.	Контрольний урок.	1,5
Разом за чверть		12
ІІ чверть		
1.	К. Стеценко. Біографія та короткий огляд творчості. Солоспіви.	1,5

2.	Хорові твори. Духовна музика.	1,5
3.	Дитячі опери. «Лисичка, Котик і Півник», «Івасик-Телесик»	1,5
4.	М. Леонтович. Біографія та короткий огляд творчості.	1,5
5.	Хорові поеми .Духовна музика.	1,5
6.	Хорові обробки українських народних пісень.	1,5
7.	Я. Степовий. Біографія та огляд творчості. Фортепіанні твори.	1,5
8.	Вокальні твори. Вокальний цикл «Барвінки». Контрольний урок.	1,5
Разом за чверть		12
Всього за півріччя		24
III чверть		
1.	Особливості культурного життя Західної України у другій половині XIX – першій половині XX ст. Д. Січинський. Огляд творчості.	1,5
2.	О. Нижанківський ,Н. Нижанківський. Огляд творчості	1,5
3.	В. Барвінський, М. Колесса. Огляд творчості.	1,5
4.	С. Людкевич. Творчий портрет.	1,5
5.	Кантата «Заповіт»	1,5
6.	В. Косенко творчий портрет. Фортепіанні твори. Вокальні твори.	1,5
7.	Л. Ревуцький. Біографія та огляд творчості. Фортепіанні твори.	1,5
8.	Симфонія № 2.	1,5
9.	Поема -кантата «Хустина».	1,5
10.	Контрольний урок за темою «Музична культура України другої половини XIX-початку XX ст.»	1,5
Разом за чверть		15
IV чверть		
Розділ X. Музичні подорожі країнами та континентами світу.		
1-2.	Музика Близького сходу та середньої Азії (Палестина, Туреччина, народи Кавказу та середньої Азії).	3
3.	Музика народів далекого сходу (Тибет, Індія, Китай, Японія) народності півночі.	1,5
4.	Особливості етнічної музики Африки, Австралії та Океанії.	1,5
5.	Фольклор корінних народів північної та південної Америки.	1,5
6.	Музика народів Європи (Скандинавських, Кельтських країн: Норвегія, Англія, Шотландія, Ірландія).	1,5
7.	Музика народів Європи(Романських країн: Іспанія, Італія, Франція. Центральні європейських країн: Австрія, Німеччина, Угорщина).	1,5
8.	Музична народна творчість слов'янських країн: Польща, Чехія, Словаччина, Країни Балканського півострів та Балтії.	1,5
9.	Контрольний урок за темою « Особливості народної музичної культури різних народів та етносів».	1,5
Разом за чверть		13,5
Всього за півріччя		28,5
Всього за рік		52,5

Шостий рік вивчення предмета. Зарубіжна музична культура XX ст. Українська музична культура середини XX – початку XXI ст. Сучасні процеси в музичному мистецтві України на межі XX –XI століть.

Розділ XI. Зарубіжна музична культура XX ст.

Імпресіонізм в музиці (особливості засобів музичної виразності). К. Дебюссі, М. Равель - представники французького імпресонізму. Вплив на творчість В. Барвінського (відчуття впливу імпресіонізму в фп. циклах «Любов» і «П'ять прелюдій для фортепіано»), М. Колесси (Соната Des-dur).

Символізм – найближча течія до імпресіонізму, перебуває в глибокому синтезі та співдії з ним. Міколаюса Чюрльоніс – литовський композитора і художника початку ХХ ст. риси символізму в творчості. Музично-візуальні композиції «Гімн Сонцю» для органу, «Музика живопису», синтетичний твір «Соната моря».

Чарлз Айвз – американський композитор, автор багатьох символістських творів., що відрізняються космізмом,

використанням різноманітних просторових ефектів(цикл«Симфонія Всесвіту»).

Символізм в українській музиці, зустрічається у творах М. Лисенко романс «Айстри», брати Якименко –Федіру Якименко, Яків Степовий (псевдоним). Випускники Петербургської консерваторії. Ф Якименко- російський композитор-символіст, імігрант. Символізм космічних композицій, написаних під впливом захоплення астрономією: «У(к)ранія. Муза небес», «Прилинь до неба, далі від землі», «Танець з тамтого світу. Мрії артиста», «Танцюючі сонячні й місячні зайчики на хвилях» .

Яків Степовий – український композитор, прояв символізму у творах «Прелюд пам'яті Шевченка», солоспів-монолог «Степ» тощо.

Веризм в музиці. Літературне походження напрямку. Композитори- представники веризму. Визначальні риси веризму (гострота почуттів, напружений емоційний тонус, граничні психічні стани героїв). Р. Леонкавалло оп «Паяци». Дж. Пуччіні оп ««Чіо-Чіо-Сан», «Турандот» тощо.

Урбанізм як музичне явище ХХ ст. в музиці представлений новим звучанням (звуки міста –машин, потягів, фабрик і заводів, міського побуту –цирку, розваг, кафе тощо). Родоначалник напряму- франц композитор Е. Саті, пагнув, щоб музика була простою і доступною, непомітною та зручною (меблева /фонова музика.).Автор пес з епатажними назвами («Три п'єси у формі груші», «Шпалери в кабінеті префекта», «Ембріони», «Автоматичні опуси»,).

Ерік Саті згуртував навколо себе молодих композиторів та відомого діяча Жана Кокто. Виник гурток «Шістка» (Артюр Онеггер, Даріус Мійо, Франсіс Пуленк, Жорж Орік, Луї Дюрей, Жермена Тайєфер). В творчості просували ідеї урбанізму, утилітарної музики (Артюр Онеггер «Pacific 231»)

Приклади відображення процесів індустріальної доби в творчості українських композиторів. К. Данькевич – п'єса «Індустріальний момент», а Юлій Мейтус – п'єса для симфонічного оркестру «Дніпробуд», О Мосолов – «Завод. Музика машин». Всеволод Задерацький – симфонічна картина «Завод»(механістичні рухи, імітація звуків машин, тембральні та метро-ритмічні експерименти).

Танцювально-пісенна культура урбанізму. Даріус Мійо, балет «Бик на даху», сюїта для саксофона та камерного ансамблю«Скарамуш».

Джаз. Джерела походження. Зародження, розвиток джазу та його поширення у світовій музиці. Видові особливості джазового мистецтва. Дж. Гершвін- увів джаз у сферу академічної музики, «Голуба

рапсодія» або «Рапсодія в стилі блюз» для фортепіано з оркестром, мюзикли «Американець в Парижі» та опера-мюзикл «Поргі і Бесс», (джазовий стандарт – «Колискова Клари») Видатні виконавці джазу.

Б.Барток.,Е. Гранадос, А .Хачатурян ,Е. Вілла-Лобос – представники фольклоризму в різних національних культурах. Риси фольклоризму. Бела Барток (Румунські танці, Мікроосмос), Е. Гранадос 9сюїта «Гойєски»), Арам Хачатурян (балет «Гаяне» зі знаменитим «Танцем з шаблями»), Ейтор Вілла-Лобос «Бразиліани»

(симфонії, опери, балети, концерти, хори, камерно-інструментальні твори), «Бразилійських бахіани».

М. Леонтович, К. Стеценко, О. Кошиць, Л. Ревуцький, В. Барвінський, С. Людкевич, М. Колеса – представники українського фольклоризму. Саме українці володіють наймасштабнішим і найчисленнішим масивом зразків народної творчості серед усіх народів світу. Всі займались етнографічною діяльністю, та перетворенням фольклорних традицій у власній творчості.

Ігор Стравинський, всесвітньовідомий композитор, представник неокласицизму у світовій музиці ХХ ст. людина 1001 стилю. Вільно кореспондував з музикою різних епох і стилів: неоархаїка та варварський первісний стиль – фовізм, репрезентований у балеті «Весна священна», (також балет «Агон», містерія «Потоп», та ін.), неантичність (опера-ораторія «Цар Едип» тощо), неосередньовіччя («Симфонія псаломів», кантата «Священні піснеспіви»), неоренесанс («Монументи Джезуальдо да Веноза»), необароко (опера «Походеньки гультя»), неокласицизм (балет «Пульчинелла»), неоромантизм (балет «Поцілунок феї»).

Представник неосередньовіччя – німецький композитор Карл Орф (використання текстів середньовічних мандрівних поетів-вагантів для сценічної кантати «Carmina Burana»), особливості твору (риси ярмарковості, простацька, сповнена енергійних пульсацій і ритмів музична мова, значна роль ударних інструментів).

Отторіно Респігі Неоренесанс. Симфонічна трилогія поем «Фонтани Риму», «Пінії Риму», «Свята Риму», «Григоріанський концерт» для скрипки. (використання риторики григоріанських наспівів та давньої хоральної церковної музики,

Неовізантизм як відродження та розвиток давніх традицій візантизму в жанрах церковної музики, сакрального живопису та архітектури. Прояви українського неовізантизму – сакральна архітектура (храмобудівництво, фрескові розписи церков). Малярська школа Миколи Бойчука. На початку ХХ ст. репрезентантами церковної хорової музики України стали Микола Леонтович – священник за освітою (знамениті візантійські ісони-органні пункти в глибокій басу), церковний регент, отець Кирило Стеценко – композитор-священник; син священника Олександр Кошиць; Яків Яциневич та ін., (зрощення давньої традиції з національними первістками).

Неоантичність. П. Гіндеміт симфонія «Гармонія світу» з 3-х частин – *Musica mundana*, *Musica humana*, *Musica instrumentalis* (за поділом музики сфер Арістотеля).

Естетика експресіонізму. Вираження суб'єктивних почуттів, демонстрації внутрішнього світу людини, Підвищена експресивність, болючість та деформованість виразу емоцій – болі, крику, жаху тощо. Арнольд Франц Вальтер Шенберг – крупнейший представитель музикального експрессионизма, основоположник нової венської школи, автор таких технік, як додекафонія (12-тонова) і серійна техніка; емансипація дисонансності; вживання «звучових плям» – кластерів. кантата «Вцілілий з Варшави». Учні А. Шенберга – А. Берг, А. Веберн.

Розділ XII. Українська музична культура середини ХХ – початку ХХІ ст.

Музичне мистецтво як відгук на драматичні колізії української історії ХХ ст.

Творча постать Бориса Лятошинського. Гасло- «Писати музику і вчити інших, попри війну та цензуру». Композитор-авангардист, наставник плеяди видатних українських композиторів (Леонід Грабовський, Валентин Сильвестров, Леся Дичко, Євген Станкович. Поєднання в творчості різних напрямів і тенденцій доби модернізму, Постійний тиск із боку радянської системи. Жнрова палітра творчості. Характеристика творів згідно з КТП.

Українська музика другої половини ХХ ст.. Зародження нової української музики Шістдесятники – молоді композитори школи Лятошинського, які творили в умовах творчої резервації, без перспектив кар'єрного зростання. Представники – Л. Грабовський, В. Загорцев, В. Годзяцький., Крутиков, В. Сильвестров, Є. Станкович тощо. Основні новаторські елементи київських авангардистів є використання

природних шумів, межування з сонористикою, техніка додекафонії. Вплив на творчість творів Шенберга, Веберна, Стравінського, Берга та Вареза. Л. Грабовський (Симфонія-легенда «Вечір на Івана Купала»).

Творча постать М. Скорика. Продовження традиції львівської композиторської школи, органічно пов'язаної із різноманітними первинними жанрами; широко використовує українську, зокрема карпатську, фольклорну тематику, львівське міське та салонне музикування, а також сучасну популярну музику. Вивчення творів «Гуцульський триптих». Карпатський концерт для великого симфонічного оркестру. Партита № 5 для фортепіано.

Леся Дичко- огляд життє та творчості композиторки. Багатство жанрової палітри творчості. Улюблений жанр - хорова музика. Продовження української традиції авторської духовної музики. Її стиль поєднує риси українського народного й церковного хорового співу. Художній та культурний універсалізм (синтез різноманітних різновидів фольклорного та фахового мистецтва, звертання до краєвидів, культурних та історичних пам'яток різних країн і народів). Кантата «Червона Калина» або камерна кантата «Чотири пори року» для хору без супроводу.

Творчий портрет Є. Станковича. Композитор великого драматичного дарування: вишукана композиторська техніка, детальна поліфонічна фактура викликає до спогадів стиль епохи Барокко, а повнокровна пост-романтична оркестровка додає музиці теплоту та експресію. Творчість Станковича надзвичайна в показі емоційної свободи, досконалої технічної майстерності та гнучкості форми. Творчість композитора відома по всьому світу. Твори Станковича звучали в концертних залах Канади, США, Німеччини, Франції, Іспанії, Югославії, Китаю, Філіпін та країнах Східної Європи. Характеристика твору Камерна симфонія № 3 для флейти і струнного оркестру.

В. Сильвестров Огляд життє та творчості. Представник «Київського авангарду». Орієнтуючись на постмодернізм автор називає свій стиль «мета-музикою». Важливою парадигмою постмодерну, наявною у творчості Сильвестрова, є невизначеність: відсутність чітких композиційних схем, спонтанність мислення на рівні ритмоструктур, інтонаційних побудов і взагалі звучання, що нерідко межує з тишею. Широка жанрова палітра творчості. Фортепіанний цикл «Дитяча музика № 1» і «Дитяча музика № 2».

Ігор Щербаків – представник генерації сучасних українських композиторів кінця ХХ — початку ХХІ століть Творчий стиль композитора відзначає висока духовність, широке семантичне поле музичної образності, енергетична наповненість інтонаційного змісту, медитативність вислову, змістовність музичної драматургії, вишуканість оркестрової палітри, досконале володіння музичною формою.

Г. Гаврилець – талановита українська композиторка та педагог, випускниця Львівської консерваторії, викладала композицію в Національній музичній академії України. У доробку – хорові твори-фольклорні, духовні, які принесли найбільшувідомість інструментальні опуси, камерна симфонія Музично-сценічне дійство за участю співачки Ніни Матвієнко «Золотий камінь посіємо...».

А. Загайкевич Сучасна українська композиторка, учасниця багатьох міжнародних фестивалів сучасної музики в Україні, Франції, Швеції, Японії, Китаї, Росії, Чехії, Литві, Канаді, Німеччині, Польщі. Авторка численних музикознавчих статей у наукових збірках і журналах в Україні та за кордоном. Володар багатьох грантів і нагород. Поєднує роботу в академічних концертних жанрах (симфонічна, камерна, електроакустична музика, камерна опера) та в сучасних мультидисциплінарних проектах (аудіо-візуальні інсталяції, перформанси, музика до кінофільмів і театральних вистав). В електроакустичних перформансах виступає з виконавцями нової імпровізаційної музики. пропагує академічну електронну музику в Україні,

співпрацює з музикантами експериментальної електронної музики, "нової імпровізаційної музики".

Кармелла Семенівна Цепколенко українська композиторка Одеської композиторської школи. Авторка понад 70 творів, , багато з яких записано на 12 компакт-дисках та на радіо різних країн світу. Авторка ідеї, фундаторка та артистичний директор фестивалю «Два дні й дві ночі нової музики». Ініціаторка створення, фундаторка та Голова правління Міжнародної громадської організації Асоціація Нова Музика — Української секції Міжнародного товариства сучасної музики. Професорка Одеської музичної академії ім. А. В. Нежданової (композиція).

О.Козаренко – український композитор, піаніст, музикознавець. Випускник Львівського музичного училища та Київської консерваторії, аспірантури і докторантури. Як композитор працював у жанрах симфонічної, оперної, балетної, хорової, камерно-інструментальної, вокальної та театральної музики. Його твори увійшли до репертуару провідних колективів та виконавців України (ансамбль Київська камерата, Київський саксофоновий квартет, оркестр Віртуози Львова, капела Трембіта та інші), виконувалися в Україні та у багатьох країнах світу, зокрема на міжнародних фестивалях Київ-Музик-Фест (Київ), Контрасти (Львів), Два дні й дві ночі нової музики (Одеса), Дні музики композиторів Кракова (Польща), Мелос-Етос (Словаччина), Дрезденські дні сучасної музики (Німеччина). Для стилю мислення композитора характерні: переосмислення канонічних сюжети крізь призму почуттів сучасної людини, трансформація гуцульських фольклорних інтонацій та моделей українського бароко, гостро-експресивні засоби сучасної гармонії та оркестру. Його твори входять до репертуару провід. колективів та виконавців України, звучать у багатьох країнах світу.

І чверть		
Розділ XI. Зарубіжна музична культура ХХ ст.		
1.	Повторення вивченого матеріалу.	1,5
2.	Епоха модернізму у музиці 20 ст. Імпресіонізм у мистецтві та музиці (К. Дебюссі ,М. Равель.).Зразки імпресіоністичного звукопису в українській музиці.(В.Барвінський,К. Стеценко).	1,5
3.	Символізм у світовому (М.Чюрльоніс, Ч.Айвз)та українському музичному мистецтві(Ф.Якименко,Я.Степовий.)	1,5
4.	Веризм в оперному жанрі (Р. Леонкавалло , Дж . Пучінні).	1,5
5.	Урбанізм як музичне явище 20 століття. Е. Саті та французька група «Шістка» (А.Онеггер). Урбанізм в українській музиці.	1,5
6.	Танцювально – пісенна культура урбанізму та її національні різновиди. Джаз. Дж. Гершвін.	1,5
7.	Фольклоризм у музичному мистецтві. Прояви фольклоризму у різних національних культурах (Б.Барток.,Е. Гранадос).	1,5
8.	Прояви фольклоризму у різних національних культурах (А .Хачатурян ,Е. Вілла-Лобос). Контрольний урок.	1,5
Разом за чверть		12
II чверть		
1.	Українська школа фольклоризму в науковому та музично-творчому вимірах (М. Леонтович, К .Стеценко, О. Кошиць , Л .Ревуцький, В. Барвінський, С. Людкевич, М. Колеса)	1,5
2.	Неокласицизм як ряд неовекторів в музиці ХХст.. «Мандрівки в часі». І. Стравинський (неоархаїка, неантичність), К.Орф (нео-	1,5

	середньовіччя), О. Респігі	
3.	П. Гіндеміт , В. Косенко (неокласицизм), Я. Сібеліус , С. Барбер (неоромантизм). Неовізантизм в українському мистецтві та духовній музиці. (М. Леонтович, К. Стеценко, О. Кошиць , Я. Яциневич).	1,5
4.	Представники постромантизму і сичесії в музиці: Г. Малер, С. Людкевич, С. Борткевич, Н. Нижанківський.	1,5
5-6.	Експресіонізм в музиці. Нововіденська школа (А. Шенберг).	3
7.	А. Хачатурян. Творчий портрет. Концерт для скрипки з оркестром.	1,5
8.	Контрольний урок.	1,5
Разом за чверть		12
Всього за півріччя		24
III чверть		
Розділ XII. Українська музична культура середини XX – початку XXI ст.		
1.	Музичне мистецтво як відгук на драматичні колізії української історії XX ст. Б. Лятошинський. Біографія та короткий огляд творчості.	1,5
2.	Фортепіанні та хорові твори.	1,5
3.	Симфонічна творчість. Симфонія № 3 сі мінор. Симфонічна поема «Гражина».	1,5
4.	Розвиток пісенного жанру в музичній культурі України у другій половині XX ст. Пісні П. Майбороди, І. Шамо , О. Білаша та інших композиторів.	1,5
5.	Українська музика другої половини XX ст. Авангард в українському мистецтві та музиці. Творчість композиторів шістдесятників. (Л. Грабовський, В. Губаренко) .	1,5
6.	М. Скорик. Творчий портрет. «Гуцульський триптих».	1,5
7.	Карпатський концерт для великого симфонічного оркестру. Партита № 5 для фортепіано.	1,5
8.	Л. Дичко .Творчий портрет. Кантата «Червона Калина» або камерна кантата «Чотири пори року» для хору без супроводу	1,5
9.	Є. Станкович. Творчий портрет. Камерна симфонія № 3 для флейти і струнного оркестру.	1,5
10.	Контрольний урок.	1,5
Разом за чверть		15
IV чверть		
1.	В. Сильвестров. Творчий портрет. Фортепіанний цикл «Дитяча музика № 1» і «Дитяча музика № 2».	1,5
2-3.	Сучасні процеси в музичному мистецтві України на межі XX – XI століть. (І. Щербаков, Г. Гаврилець , А. Загайкевич, О. Щітинський, В. Степурко, К. Цепколенко , В. Камінський , О. Козаренко, Ю. Ланюк.)	3
4.	Тенденції розвитку української естради.	1,5
5.	Контрольний урок за темою «Українська музична культура середини XX- початку XI ст.»	1,5
6-7.	Музичні традиції регіонів , що сформувалися під впливом конкретно історико-культурних подій та процесів. Твори композиторів регіону. Мистецьке життя краю.	3
8-9.	Повторення вивченого матеріалу та підготовка до іспиту.	3
Разом за чверть		13,5

Всього за півріччя	28,5
Всього за рік	52,5